

Брюксел, 18.12.2020 г.
SWD(2020) 369 final

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

Препоръки на Комисията относно стратегическия план по ОСП на България

придружаващ

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

**Препоръки към държавите членки по отношение на техните стратегически
планове по Общата селскостопанска политика**

{COM(2020) 846 final} - {SWD(2020) 367 final} - {SWD(2020) 368 final} -
{SWD(2020) 370 final} - {SWD(2020) 371 final} - {SWD(2020) 372 final} -
{SWD(2020) 373 final} - {SWD(2020) 374 final} - {SWD(2020) 375 final} -
{SWD(2020) 376 final} - {SWD(2020) 377 final} - {SWD(2020) 379 final} -
{SWD(2020) 384 final} - {SWD(2020) 385 final} - {SWD(2020) 386 final} -
{SWD(2020) 387 final} - {SWD(2020) 388 final} - {SWD(2020) 389 final} -
{SWD(2020) 390 final} - {SWD(2020) 391 final} - {SWD(2020) 392 final} -
{SWD(2020) 393 final} - {SWD(2020) 394 final} - {SWD(2020) 395 final} -
{SWD(2020) 396 final} - {SWD(2020) 397 final} - {SWD(2020) 398 final}

Съдържание

1. ПРЕПОРЪКИ НА КОМИСИЯТА ОТНОСНО СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ПЛАН ПО ОСП НА БЪЛГАРИЯ	2
1.1 Насърчаване на развитието на интелигентен, устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство с цел гарантиране на продоволствената сигурност	2
1.2 Укрепване на грижите за околната среда и действията в областта на климата и принос за постигането на целите на Съюза, свързани с околната среда и климата	3
1.3 Укрепване на социално-икономическата структура на селските райони и решаване на социалните проблеми	5
1.4 Модернизиране на сектора чрез стимулиране и споделяне на знанията, иновациите и цифровизацията и насърчаване на тяхното използване	6
1.5 Препоръки	7
2. АНАЛИЗ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ	11
2.1 Подпомагане на доходите на жизнеспособните земеделски стопанства и на устойчивостта на територията на целия ЕС с цел подобряване на продоволствената сигурност	11
2.2 Засилване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността, включително поставяне на по-голям акцент върху научните изследвания, технологиите и цифровизацията	13
2.3 Подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата за създаване на стойност	14
2.4 Принос за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него, както и за устойчива енергия	17
2.5 Насърчаване на устойчиво развитие и ефективно управление на природните ресурси като вода, почва и въздух	19
2.6 Принос за защитата на биологичното разнообразие, подобряването на екосистемните услуги и опазването на местообитанията и ландшафта	22
2.7 Привличане на млади земеделски стопани и улесняване развитието на стопанска дейност в селските райони	25
2.8 Насърчаване на заетостта, растежа, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, включително биоикономиката и устойчивото горско стопанство	27
2.9 Подобряване на реакцията на селското стопанство в ЕС в отговор на обществените изисквания по отношение на храните и здравето, включително за безвредна, питателна и устойчива храна, както и за хуманно отношение към животните	28
2.10 Междусекторна цел относно знанията, иновациите и цифровизацията	31

1. ПРЕПОРЪКИ НА КОМИСИЯТА ОТНОСНО СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ПЛАН ПО ОСП НА БЪЛГАРИЯ

В рамките на структурирания диалог във връзка с изготвянето на стратегическия план по Общата селскостопанска политика (ОСП), настоящият документ съдържа препоръките относно стратегическия план по ОСП на България. Препоръките се основават на анализа на актуалното състояние, нуждите и приоритетите на селското стопанство и селските райони в България. Препоръките са насочени към конкретните икономически, екологични и социални цели на бъдещата ОСП, и по-специално амбицията и конкретните цели на стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията за биологичното разнообразие за 2030 г. Както се посочва в стратегията „От фермата до трапезата“, Комисията приканва България в своя стратегически план по ОСП да определи изрични национални стойности по отношение на целите на Зеления пакт¹, като се вземат предвид конкретното положение в страната и настоящите препоръки.

1.1 Насърчаване на развитието на интелигентен, устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство с цел гарантиране на продоволствената сигурност

Преминаването към устойчива продоволствена система поражда за българските земеделски стопани както важни икономически възможности, така и предизвикателства. Анализът на промените в организационната структура на селскостопанския сектор в България през последните години показва положителни тенденции като увеличаване на размера на земеделските стопанства, повишаване на степента на специализация и концентрация на производството и подобряване на пазарната ориентация. Въпреки това структурата на сектора продължава да се характеризира с преобладаващи микро- и малки земеделски стопанства с ниски доходи (най-вече в секторите на млякото и млечните продукти, месото, плодовете и зеленчуците) и ограничен брой големи земеделски стопанства с много по-високи равнища на доходи (най-вече в сектора на зърнените култури).

Средната стойност на доходите от селскостопанска дейност е близка до тази на доходите в другите икономически сектори. Разликата обаче между категориите малки и големи доходи в селското стопанство е съществена, а зависимостта на доходите от селскостопанска дейност от директните плащания и плащанията за районите с природни ограничения е значителна. България следва да продължи да подобрява ефективността на директните плащания и другите инструменти за подпомагане на доходите с цел по-ефикасно подпомагане на доходите от селскостопанска дейност. Това може да се постигне по-специално чрез по-добро целево определяне на земеделските стопанства с по-големи нужди от подпомагане на доходите и на териториалните различия.

Въпреки че се е увеличил, средният икономически размер на земеделските стопанства в България е по-малък от средния за Европа. Съществуват значителни разлики в икономическия потенциал на специализираните стопанства, с очевидно предимство за тези, които са специализирани в производството на обработваеми култури, свине и птици. Средният нетен доход се увеличава, но все още е по-нисък,

¹ Това се отнася до целите, свързани с използването на пестициди, както и рисковете, свързани с тях, продажбите на антимикуробни средства, загубите на хранителни вещества, площите за биологично земеделие, площите, характеризирани се с високо разнообразие на ландшафта, и достъпа до високоскоростен ширококоловозен интернет.

отколкото в много държави — членки на ЕС. Това се дължи на преобладаващото производство с ниска добавена стойност, по-ниската производителност, екстензивното земеделие и по-ниската ефективност. Освен това в България производителността на труда в селското стопанство е около половината от тази на ЕС.

Българското селско стопанство е изправено пред проблеми, свързани с ниската рентабилност, най-вече в секторите с високи разходи (например животновъдството и производството на плодове и зеленчуци), където производството намалява. Търговията със селскостопански продукти е под средното равнище за ЕС поради големия брой малки полупазарни земеделски стопанства, които срещат трудности при достъпа до пазари, както и ниското ниво на организираност. Селскостопанският сектор заема значително място в общия търговски баланс на страната, като той представлява почти една пета от износа през 2017 г., въпреки че непреработените продукти с ниска добавена стойност все още преобладават при износа. България показва висок потенциал за износ на розово и лавандулово масло, мед, свинско месо и домашни птици. Значителен потенциал се крие и в използването на схемите за качество и биологичното земеделие като начин за създаване на повече добавена стойност. Много слабото сътрудничество между заинтересованите страни в сектора на биологичното земеделие обаче е явна пречка за развитието на нишови продукти.

Веригата за създаване на стойност в хранително-вкусовата промишленост показва известна неефективност и има за цел да облагодетелства преработвателите и търговците. Основните причини за това са ниското ниво на организираност на земеделските стопани, ограничената вертикална интеграция с преработвателния сектор и неизползваният потенциал за разработване на къси вериги на доставки.

Някои сектори на хранително-вкусовата промишленост са станали зависими от вноса на суровини, най-вече на мляко, месо и плодове и зеленчуци. Тази тенденция може да доведе и до загуба на външни пазари поради липсата на сравнително предимство на българското първично производство.

Селскостопанският сектор е изправен пред значителни предизвикателства, свързани с човешките ресурси. 62 % от работната сила е напуснала сектора през периода 2005—2017 г. По-голямата част от управителите на земеделски стопанства имат ниска квалификация и им липсва специализирано образование.

Въпреки предизвикателствата, съществува ясен потенциал за развитие.

1.2 Укрепване на грижите за околната среда и действията в областта на климата и принос за постигането на целите на Съюза, свързани с околната среда и климата

Резултатите на българското селско стопанство по отношение на устойчивото управление на природните ресурси и смекчаването на последиците от изменението на климата са неравномерни. България е намалила емисиите на парникови газове (ПГ) в сравнение с 1990 г., въпреки че последните години и средносрочните прогнози показват тенденция на покачване. Увеличението се дължи на земеделските почви, които също са преобладаващ източник на различни от CO₂ емисии на парникови газове от селското стопанство. България обаче остава държава от ЕС с относително нисък интензитет на емисиите от производство, освен в областта на управлението на оборския тор.

В същото време в България се наблюдава намаляване на нетните поглъщания на ПГ в сектора на ЗПЗГС (земеползването, промените в земеползването и горското стопанство), главно поради променящата се структура на горите. Въпреки че делът на затревените площи в земеделските земи остана стабилен, поглъщанията на ПГ от затревените площи значително намаляха през последното десетилетие. Запасите от въглерод биха могли да се увеличат въз основа на подходите за улавяне на въглероден диоксид, където е подходящо, чрез: i) подобро управление на горите; ii) подпомагане на устойчивото производство и използване на биомаса в биоикономиката; iii) междинни и покривни култури; или iv) превръщане на обработваема земя в пасища.

Енергопотреблението в селското/горското стопанство остава много по-ниско от средното за ЕС. Въпреки че в производството на енергия от възобновяеми източници се наблюдаваше силно увеличение, а за единица продукция от растителни източници то надхвърля средното за ЕС, възможностите за устойчиво производство на възобновяема енергия от анаеробни източници все още биха могли да се използват по-ефикасно.

България е една от държавите в ЕС, които са застрашени в най-голяма степен от градушки. Както и в други държави в южните региони на ЕС, увеличаващите се горещи вълни и по-малкото валежи, дължащи се на изменението на климата, правят българското селско стопанство уязвимо за по-високи колебания в добивите и предизвикан от топлината стрес за животните, въпреки че съществуват и някои възможности, свързани с повишаване на производителността или нови култури.

Въпреки че голям процент от територията на България е част от мрежата „Натура 2000“ (над 34 %), от които близо 20 % са земеделски земи и над 50 % са гори, делът на земята, обхваната от договори за управление в подкрепа на биологичното разнообразие и/или ландшафта и горите, е по-нисък от средния за ЕС. Състоянието на биологичното разнообразие в земеделските земи изисква неотложно внимание, пример за което е влошаващият се статус на птиците, живеещи върху земеделски земи¹, докато интензивните селскостопански практики се определят като едно от най-големите натоварвания върху защитените местообитания и видове.

България също е една от държавите членки, при които се наблюдава най-голяма загуба на земя с висока природна стойност (ВПС) поради интензификацията на селското стопанство. Справянето с тези предизвикателства ще изисква насърчаване на устойчиви селскостопански практики за намаляване на натиска върху биологичното разнообразие в земеделските земи, в съчетание с мерки за управление на местообитанията на дивите насекоми опрашители, птиците, живеещи върху земеделски земи и гургулиците в съответствие с Рамката за приоритетни действия.

Въпреки последните подобрения, делът на земята, предназначена за биологично земеделие, е много по-нисък от равнището за ЕС-27 и възможностите, предоставяни от този вид земеделие, включително по отношение на доказаните ползи за биологичното разнообразие, все още предстои да бъдат проучени.

В сравнение с равнищата в ЕС на селското стопанство в България се пада относително по-нисък дял от емисиите на амоняк във въздуха в страната, въпреки че тези емисии са се увеличили през последните няколко години.

По отношение на качеството на почвите България е в категорията на държавите — членки на ЕС с по-ниско съдържание на органични вещества. Нейните почви се характеризират с недостиг на фосфор и биха извлекли ползи от практиките за наторяване, предназначени за възстановяване на баланса. Възстановяването на баланса също би било от полза за климата и качеството на въздуха. Страната разполага с относително изобилни ресурси на прясна вода, но всички райони на речните басейни са изправени пред проблеми, свързани с количеството вода. Приоритизирането на практики, които конкретно са насочени към предизвикателствата, свързани с почвите и количеството на местните води, ще бъде важно за успешния екологичен преход на българското селско стопанство. Това би укрепilo текущия преход към повече биологично производство, като по този начин ще допринесе за намаляване на пестицидите и хранителните вещества и ще увеличи производството на биоенергия.

1.3 Укрепване на социално-икономическата структура на селските райони и решаване на социалните проблеми

Селските райони представляват около 22 % от територията на България, докато междинните райони обхващат 77 %. Много селски райони са изправени пред двойното предизвикателство на бързо намаляващо население и нисък БВП на глава от населението. БВП на глава от населението в преобладаващо селските райони е най-ниският в ЕС и държавата остава държавата — членка на ЕС, изложена на най-висок риск от бедност в селските райони и от социално изключване. В същото време осигуряването на защитата на селскостопанските работници, особено когато става въпрос за несигурен, сезонен и недеklarиран труд, ще изиграе основна роля за постигане на резултати в областта на зачитането на правата, залегнали в законодателството, което е съществен елемент от справедливата продоволствена система на ЕС, предвидена в стратегията „От фермата до трапезата“.

Ограничените възможности за заетост и по-ниското качество на живот са основни фактори за обезлюдяването на селските райони. Инфраструктурата и услугите (например водоснабдяване и канализация, училища и т.н.) често са ограничени и с лошо качество². Въпреки че процентът на младите земеделски стопани в България е над средния за ЕС, очевидно е, че привличането им към професията е възпрепятствано от множество фактори като трудни условия на труд поради слабото технологично развитие на сектора, недостатъчния собствен капитал за инвестиране в иновации и модернизация на земеделските стопанства и трудния достъп до кредитиране.

Въпреки положителното въздействие от подпомагането, предоставяно по двата стълба на ОСП, младите земеделски стопани са изправени пред трудности при изготвянето на заявления за банкови заеми, предложения за проекти и бизнес планове. Капацитетът на Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ) за предоставяне на лесно достъпни и компетентни услуги, свързани с даване на съвети/консултации невинаги е достатъчен.

Ниското ниво на обучение и образование е един от най-сериозните проблеми в селските райони. Броят на неработещите, неучещите и необучаващите се млади хора в селските райони все още е значително по-висок от средния за страната (26 % спрямо 15 % през 2018 г.). Процентът на управителите на земеделски стопанства на възраст под 35 години, преминали поне основно обучение, е един от най-ниските в ЕС, а само 4 % от селскостопанските производители имат специализирано образование и/или обучение в областта на селското стопанство. Липсата на

широколентова мрежа от ново поколение (NGA) и ограничената достъпност до широколентова връзка допълнително затрудняват достъпа до обучение и подпомагане.

Положителна тенденция е нарастващото търсене и ориентацията към екологосъобразни селскостопански практики. Съществуващите закони в тази област могат да бъдат засилени, а мерките за устойчиво използване на пестициди могат да бъдат подобрени. Необходими са подобрения и по отношение на продажбите на антимикробни средства, където България е над средното за ЕС равнище, на управлението на биологичната сигурност на стопанствата, както и регистрирането на земеделски стопанства и идентификацията на животните с оглед наличието на африканска чума по свинете. Необходими са също и подобрения в областта на хуманното отношение към животните.

Данните за продажбите на пестициди показват, че пестицидите, които са кандидати за замяна съставляват относително висок и стабилен дял от общите продажби на пестициди в България през периода 2015—2017 г. Това показва, че България не е на път да изпълни целта на стратегията „От фермата до трапезата“ за намаляване с 50 % на използването на по-опасните пестициди до 2030 г.

България трябва също така да положи усилия за преминаване към по-здравословни начини на хранене, тъй като болестността, свързана с незаразни болести, дължащи се на рискови фактори във връзка с начина на хранене, е много висока.

1.4 Модернизирание на сектора чрез стимулиране и споделяне на знанията, иновациите и цифровизацията и насърчаване на тяхното използване

Добре функциониращата система за трансфер на знания и иновации в селското стопанство (ТЗИСС) следва да създаде благоприятна среда, за да отговори на нарастващите информационни потребности на земеделските стопани. Това може да доведе до по-бързи иновации и по-добро оползотворяване на съществуващите знания за постигане на целите на ОСП.

Понастоящем разпокъсаността на българската система за ТЗИСС и липсата на стратегическа координация между нейните компоненти възпрепятстват потока от знания и иновации. Броят на институтите и организациите е голям, но дейностите са трудни за проследяване и тяхното качество е неясно. Следва да се осигурят сътрудничество и връзка с подпомагането, предоставяно от други структурни фондове (например финансираните от ЕФРР центрове за компетентност и високи постижения или новата държавна агенция за научни изследвания и иновации), с цел създаване на по-голяма добавена стойност за българската икономика.

Планираният бюджет на програмата за развитие на селските райони за обмен на знания, обучение, съвети и иновации за текущия период (2014—2020 г.) е доста ограничен и изпълнението на разходите изглежда трудно. Все още не са представени доклади от оперативните групи в рамките на Европейското партньорство за иновации (ЕПИ). Освен това, като се имат предвид относително ниското ниво на образование и професионално обучение на българските земеделски стопани, липсата на услуги за подпомагане на иновациите и недостатъчният капацитет на националната служба за съвети, недостатъците на българската система за ТЗИСС могат да ограничат способността за преход към по-екологично и по-цифровизирано селско стопанство, предвиден в стратегията „От фермата до трапезата“.

От съществено значение е да се подобрят връзките между публичните и частните консултанти и да се инвестира в тяхното обучение и умения. Консултантите следва да бъдат подкрепени, за да се помогне за обхващането на отделните иновационни идеи на местно равнище и за тяхното развитие чрез създаване и изпълнение на проекти в оперативните групи в рамките на ЕПИ. Тези „услуги за подпомагане на иновациите“ ще станат задължителни за държавите членки след 2020 г.³.

Подобрената система за ТЗИСС би могла да подпомогне и разгръщането на цифровизацията в българските земеделски стопанства и селски райони, които сега изостават от останалите държави членки и другите различни от селски райони на страната. Достъпната безпроблемно функционираща широколентова мрежа ще бъде от решаващо значение за насърчаване на използването на цифрови технологии и за подобряване на цифровите умения на българското население в селските райони.

1.5 Препоръки

С цел справяне с горните взаимосвързани икономически, екологични/климатични и социални предизвикателства, Комисията счита, че стратегическият план по ОСП на България трябва да се съсредоточи върху приоритетите си и да насочи интервенциите си върху следните точки:

Насърчаване на развитието на интелигентен, устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство с цел гарантиране на продоволствената сигурност

- **Подобряване на жизнеспособността и рентабилността на сектора** чрез подпомагане на оптимизацията на структурата на земеделските стопанства, на развитието на сектори като зеленчукопроизводство, отглеждане на овощни насаждения и тревопасни животни и инвестиции в модернизацията на производството.
- **Повишаване на конкурентоспособността и пазарната ориентация на сектора** чрез подпомагане по-специално на по-голямата достъпност и използване на технологии, иновации, търговски инициативи, професионално обучение на земеделските стопани и по-широко използване на инструменти за управление на риска.
- **Подобряване на жизнеспособността на по-малките и средните земеделски стопанства с по-висок потенциал за развитие** чрез по-ефективно насочване на подпомагането на доходите, например чрез прилагане на допълнителното преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост и намаляване на плащанията.
- **Подобряване на положението на земеделските стопани във веригата за доставки на храни.** Препоръчаните подходи включват: подпомагане на преработката и търговията със селскостопански продукти с висока добавена стойност (например съгласно схемите за качество на ЕС и националните схеми за качество); и подобряване на позицията на земеделските стопани чрез стимулиране на обмена на знания и насърчаване на различни форми на сътрудничество, по-специално между биологичните земеделски стопани.

Укрепване на грижите за околната среда и действията в областта на климата и принос за постигането на целите на Съюза, свързани с околната среда и климата

- **Справяне с тенденциите за увеличаване на различни от CO₂ емисии на парникови газове и емисии на амоняк от почвите, по-специално предизвикани от увеличеното наторяване.** За тази цел България следва да повиши съдържанието на органични вещества в почвата и да съхрани плодородието на почвата чрез насърчаване на по-удължен и по-разнообразен сеитбооборот, подходяща почвена покривка, по-добро управление на остатъците, по-балансирано и по-ефикасно управление на хранителните вещества и алтернативни мерки за преодоляване на продължаващите случаи на изгаряне на открито на селскостопански остатъци. България следва да обмисли комбинирането на тези мерки с по-амбициозни техники за управление на почвата с цел обръщане на хода на ерозията на почвите в районите, които са най-силно засегнати от този проблем.
- **Намаляване на замърсяването на въздуха и на различните от CO₂ емисии на парникови газове чрез подобряване на управлението на оборския тор** (разпръскване, съхранение) и чрез използване на оборския тор за устойчиво производство на биогаз в съответствие със стратегията на ЕС за метана.
- **Подобряване на адаптивността на секторите на селското и горското стопанство към изменението на климата** чрез подкрепа на плановете за устойчивост на земеделските стопанства/засушаването; икономии на вода чрез адаптиране на културите, екологосъобразно повторно използване на водата и ефикасни напоителни системи в регионите, които зависят от напояването; оползотворяване/увеличаване на особеностите на ландшафта, като например дървета, позволяващи защита срещу градушки или други екстремни метеорологични явления.
- **Принос към целта на Зеления пакт на ЕС за зони с високо разнообразие в селскостопанския ландшафт** чрез подкрепа за подходящи селскостопански практики, включително създаване и поддържане на особености на ландшафта върху земеделските земи и увеличаване на подкрепата за поддържане и подобряване на земеделските земи с висока природна стойност. Тези усилия следва също така да подпомогнат възстановяването и поддържането на защитените местообитания и видове, включително тези, посочени в рамката за приоритетни действия (РПД) за финансиране по линия на ОСП.
- **Насърчаване на устойчиво управление на горските земи и залесяването, подобряване на многофункционалността, защитата на горите и възстановяването на горските екосистеми** с цел постигане на добро състояние на местообитанията и видовете, свързани с горите и изграждане на устойчивост на заплахи като въздействието на изменението на климата. За тази цел следва да се насърчават стратегии за управление на горите, които да увеличат максимално видовото, генетичното и структурното разнообразие.
- **Принос към целта на Зеления пакт на ЕС относно биологичното земеделие** чрез подпомагане на преобразуването и поддържането на биологично земеделие в полза на дивата флора и фауна и екосистемите (както и потенциалните икономически печалби).

Укрепване на социално-икономическата структура на селските райони и решаване на социалните проблеми

- **Създаване на възможности за заетост и подобряване на условията за развитие на стопанска дейност в селските райони** чрез целенасочени инвестиции в биоикономиката, горското стопанство, подобряването на ширококолентовата мрежа от ново поколение (NGA) и подобряване на достъпа до финансиране за новите участници и младите земеделски стопани.
- **Намаляване на бедността, обезлюдяването и социалното изключване в селските райони** чрез продължаване на подкрепата за стратегически дългосрочни инвестиции в инфраструктура (например пътищата и канализационните системи в селските райони) и услуги (свързани с предоставяне на медицински грижи, образование и свободно време). Цялата тази подкрепа следва да отчита динамично променящата се ситуация в тези райони и възможното взаимодействие с други европейски и национални фондове.
- **Принос за постигането на целта на Зеления пакт на ЕС относно продажбите на антимикробни средства** чрез полагане на значителни усилия за чувствително намаляване на употребата на антимикробни средства в животновъдството, като се има предвид, че продажбите в България са над средното за ЕС, чрез използване на всички налични инструменти, включително инструментите по ОСП, с цел подпомагане на земеделските стопани, като например насърчаване на най-добрите практики за намаляване и разумна употреба на антимикробни средства, заедно с подобряване на управлението на животновъдството, биологичната сигурност, профилактиката и контрола на инфекциите.
- **Значително подобряване на биологичната сигурност и хуманното отношение към животните** чрез подпомагане на подобряването на практиките за управление на животновъдството, особено по отношение на свинете, и чрез насърчаване на най-добрите практики за подобряване на отглеждането на животните, профилактиката и контрола на инфекциите.
- **Принос към целите на Зеления пакт на ЕС относно пестицидите** чрез увеличаване на усилията за намаляване на количествата най-опасни използвани пестициди, както и рисковете, свързани с тях, и чрез насърчаване на устойчивото използване на пестициди, по-специално като се гарантира въвеждането на практики за интегрирано управление на вредителите.

Стимулиране и споделяне на знанията, иновациите и цифровизацията в селското стопанство и селските райони и насърчаване на използването им в по-голяма степен

- **Принос към целта на Зеления пакт на ЕС относно ширококолентовата мрежа** чрез своевременно извършване на инвестициите във връзка със **100 % покритие на селските райони с високоскоростна ширококолентова мрежа**, като същевременно се ускори развитието на цифровите знания и умения в селските райони и селското стопанство. При изпълнението на тази

препоръка следва да се осигури взаимодействие с наличното финансиране от други европейски и национални фондове.

- **Справяне с разпокъсаността на системата за трансфер на знания и иновации в селското стопанство** чрез използване на интервенции, насочени към укрепване на консултантските услуги и тяхното свързване, включително с другите компоненти на системата за ТЗИСС, насърчаване на изграждането на знания и обмяна на знания, инвестиране в услуги за подкрепа на иновациите и обучение на консултанти и земеделски стопани. Това би увеличило използването на устойчиви селскостопански практики, равнището на цифровизация и съвместното създаване на иновации, които могат да насърчат екологичната устойчивост и конкурентоспособността на селскостопанския сектор.

2. АНАЛИЗ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ

Българският селскостопански сектор представлява около 3 % от БВП и осигурява заетост на около 183 000 души, което съответства на 5,7 % от общата заетост в страната. Селскостопанският сектор заема важно място в икономиката на страната по отношение на БВП и заетостта и дава положителен принос за търговското салдо.

От 1990 г. насам секторът е в преход и е изправен пред големи предизвикателства като изтичане на работна сила, намалена рентабилност на производството, недостатъчна модернизация и иновации и липса на адекватни знания и обучение на земеделските стопани.

Селските райони представляват 22 % от територията на България и са дом за 13 % от населението⁴. В сравнение с градските райони те се характеризират с по-висока бедност и намаляване на населението. Други предизвикателства включват застаряването на населението и по-ниската икономическа активност, придружени от лошо качество на основните услуги и остаряла обществена инфраструктура, социални и културни възможности.

2.1 Подпомагане на доходите на жизнеспособните земеделски стопанства и на устойчивостта на територията на целия ЕС с цел подобряване на продоволствената сигурност

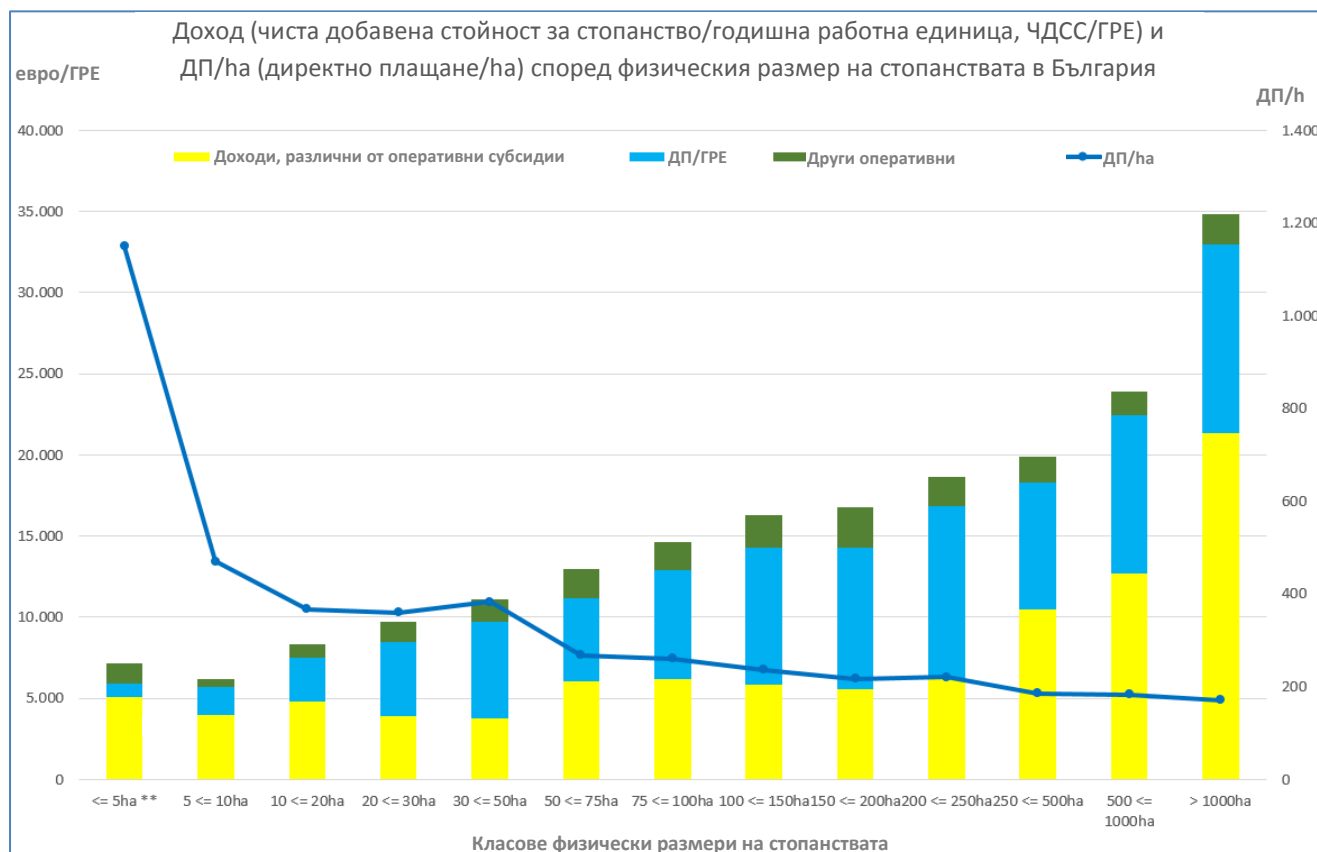
В България средният доход от селскостопанска дейност е около 83 % от средната работна заплата в икономиката. Това е над средното за ЕС. Изглежда неравенството се преодолява през последните години⁵.

Средният земеделски факторен доход редовно се увеличава от 2009 г. насам. Той непрекъснато нараства с увеличаването на физическия и икономическия размер на стопанствата. Най-високи стойности се отчитат в стопанствата за зърнено-житни култури, маслодайни семена и протеинови култури и в стопанствата за зърноядни животни, а най-ниски в градинарството, овощните градини — плодове, стопанствата за едър рогат добитък, овце и кози, както и за смесени култури и животновъдните стопанства. Доходите са значително по-ниски в районите с природни ограничения (РПО), особено в планинските райони (с около 50 %). На регионално равнище в два от регионите (Югозападен и Южен централен) доходите са значително по-ниски в сравнение с останалите четири (Северозападен, Северен централен, Североизточен и Югоизточен). Последните два резултата онагледяват различията в равнището на доходите между териториите.⁶

През периода 2015—2018 г. 20 % от бенефициерите са стопанисвали около 89 % от земята и са получили 83 % от директните плащания. Директните плащания представляват 35 % от факторния доход, докато плащанията по стълб II⁷ са около 7 %. Тежестта обаче на подпомагането на развитието на селските райони е по-голяма по отношение на РПО, особено в планинските райони (с 20 %). Средното директно плащане на хектар редовно намалява с увеличаване на физическия размер на земеделското стопанство, както показва показател R6 *Преразпределение към по-малки земеделски стопанства*. България увеличава единичната сума на директните плащания към по-малките земеделски стопанства; независимо от това, все още съществуват значителни разлики в доходите между малките и големите стопанства. Въпреки че получават най-високо средно директно плащане на хектар,

стопанствата за градинарство имат най-нисък доход, както и нисък дял на директните плащания в дохода. От друга страна, въпреки че директното плащане на хектар е сред най-ниските за стопанствата за зърнено-житни култури, маслодайни семена и протеинови култури, дялът на директните плащания за тези стопанства продължава да е висок в сравнение с други сектори, които в по-голяма степен се нуждаят от подпомагане, а факторният им доход е най-висок. Що се отнася до стопанствата за едър рогат добитък, директните плащания и подпомагането за развитие на селските райони представляват почти 100 % от доходите им, но равнището на доходите все още е сред най-ниските и директното плащане на хектар е само 131 % от средното за страната. Стопанствата за градинарство и отглеждане на едър рогат добитък принадлежат към класа на малките земеделски стопанства (средният размер по хектари на стопанство е под 20 ha), докато стопанствата за зърнено-житни култури, маслодайни семена и протеинови култури принадлежат към по-големите стопанства (средно над 200 ha)⁸.

В България равнището на риска, свързан с цените, добивите и доходите, се счита за по-високо от средното за ЕС. Съществуват финансирани на национално равнище схеми за застраховане на реколтата и селскостопанските животни, които покриват климатични и ветеринарни рискове; използването им обаче е много ниско (под 5 %). Поради липса на опит и доверие не са разработени инструменти, финансирани по програмите за развитие на селските райони.⁹

Източник: ГД „Земеделие и развитие на селските райони“ според данни от СЗСИ за 2018 г.
Собствени изчисления на Генерална дирекция „Земеделие и развитие на селските райони“ според данни от СЗСИ

2.2 Засилване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността, включително поставяне на по-голям акцент върху научните изследвания, технологиите и цифровизацията

Българският селскостопански сектор представлява около 3 % от БВП и осигурява заетост на около 183 000 души, което съответства на 5,7 % от общата заетост в страната¹⁰. През 2019 г. доходът на семеен работник е бил на приблизително същото равнище като средната работна заплата за цялата икономика¹¹. Директните плащания играят важна роля за доходите на земеделското стопанство: 33 % през 2018 г. През 2016 г. 7,4 % от управителите на земеделски стопанства в България са били на възраст под 35 години (5,1 % в ЕС)¹². Жените са представлявали 34 % от младите земеделски стопани, което е най-високият дял в ЕС.

През периода 2013—2018 г. общата факторна производителност се е покачила със 7,2 %, главно поради повишаването на производителността на труда (62 % от работната сила е напуснала селското стопанство в периода 2005—2017 г.). Въпреки това производителността изостава от средната за ЕС, като производителността на труда е равна на около половината от средната за ЕС. Броят на земеделските стопанства е намалял повече от два пъти между 2005 г. (535 000) и 2016 г. (203 000). И обратно, средният размер на земеделските стопанства се е увеличил от 10 на 25 ха през същия период. В България достъпът до земеделска земя е сравнително лесен (средният размер на стопанствата е по-голям от средния за ЕС, по-ниски разходи от средните за ЕС), което следва да улесни структурното приспособяване¹³. Разпространението на полупазарни земеделски стопанства е намаляло, особено в секторите за свинско и птиче месо, но остава относително високо — с последствия по отношение на пазарната ориентация и организация, както и секторната ориентация¹⁴. Делът на земеделските стопанства, в които повече от 50 % от постоянно наетата работна ръка са членове на семейството, е бил 95 % през 2016 г.¹⁵.

Земеделската площ е намаляла с 2 % от 5,12 милиона ха през 2007 г. на 5,02 милиона ха през 2016 г.¹⁶. През десетилетието преди 2016 г. постоянно затревените площи са намалели в полза на обработваемата земя, броят на животинските единици и гъстотата на животните са намалели, като площта за екстензивна паша е останала стабилна.

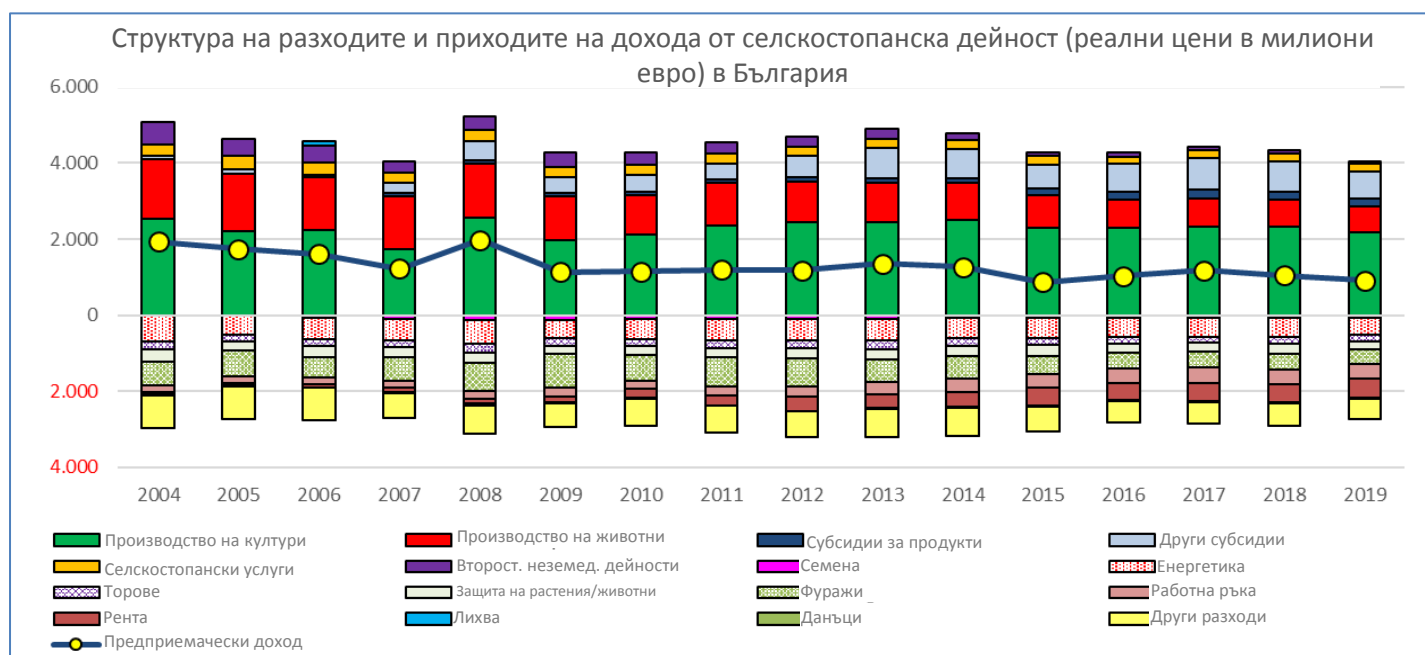
Инвестициите на земеделските стопани (бруто образуване на основен капитал) са се запазили стабилни през последното десетилетие и половина, с лека тенденция на спад между 2015 г. и 2017 г. През 2017 г. 74 % от продукцията по производствена стойност в България произлиза от производството на култури. Зърнено-житните култури (32 %) и техническите култури — маслодайни семена, протеинови култури и тютюн — (26 %) заедно представляват почти 60 % от общата продукция, следвани от производството на мляко (9 %), зеленчуци и плодове (5,1 %)¹⁷. Наличните данни за предприемаческия доход, със съответните възходи и спадове, показват значителен спад през последните 15 години. Зависимостта от субсидиите е по-висока от средната за ЕС, което би могло да породи опасения относно устойчивостта¹⁸.

Хранително-вкусовата промишленост в България има положителен търговски баланс с останалата част от ЕС и спрямо останалия свят. Докато търговският баланс с държавите членки на ЕС остава стабилен, балансът с държавите извън ЕС показва тенденция към намаляване след максималните стойности, достигнати през 2013 г.¹⁹. Селскостопанският сектор заема значително място в общия търговски

баланс на страната, като почти една пета от износа през 2017 г. произхожда от него, въпреки че непреработените продукти с ниска добавена стойност все още преобладават при износа²⁰. През 2018 г. по своята стойност основните продукти, предназначени за износ, са били пшеница (16,7 %) и маслодайни семена, предимно слънчоглед (12,0 %). Биологичното земеделие достигна едва 2,6 % от общата ИЗП (използвана земеделска площ) през 2018 г.²¹.

Ниското и недостатъчно равнище на внедряване на иновациите и НИРД доведе до спад в ценовата конкурентоспособност и слабо равнище на рентабилност на селското стопанство. Използването на иновативни решения от земеделските стопани и преработвателите в сектора на хранително-вкусовата промишленост и сътрудничеството помежду им чрез използване на ИКТ, цифрови и други нови технологии са от съществено значение. Поради трудности при достъпа до финансиране и информация, както и поради недостатъци, свързани с достъпността до широколентова мрежа, използването на цифрови технологии (електронен бизнес, облачни услуги, големи информационни масиви, онлайн продажби и т.н.) от земеделските стопани и предприятията в селските райони изостава.

Структура на разходите и приходите във времето (съгласно статистическите и аналитичните информационни листове) от 2005 г. до 2018 г., разпределени по различни разходи и продукция (приходи според икономическите сметки за селското стопанство).

2.3 Подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата за създаване на стойност

Делът на добавената стойност за първичните производители във веригата за доставки на храни в България намалява в полза на услугите за потребителите в областта на храните и напитките. През 2017 г. 52 % от добавената стойност във веригата за доставки на храни е отишла при първичните производители, което е два пъти повече от средното за ЕС (27 % през 2017 г.)²².

Структурата на земеделските стопанства в България се характеризира със значителен дял на малките земеделски стопанства. Такъв е по-специално случаят със секторите на производство на мляко и млечни продукти, месо, плодове и зеленчуци.

Веригата за създаване на стойност в хранително-вкусовата промишленост показва известна неефективност и има за цел да облагодетелства преработвателите и търговците. Основните причини за това са ниското ниво на организираност на земеделските стопани, ниското равнище на вертикална интеграция с преработвателния сектор и неизползваният потенциал за разработване на къси вериги на доставки.

Сътрудничеството и подходът на сътрудничество изостават. Съществуват исторически и културни бариери за сътрудничеството между земеделските стопани. Голяма част от земеделските стопани не са интегрирани във веригата за създаване на стойност и се наблюдават значителни различия между секторите. Това също допринесе за слабото развитие на вертикалната интеграция с преработвателния сектор главно поради значителните трансакционни и логистични разходи, включително липсата на необходимите управленски умения.

В България има 36 признати организации на производители (ОП)²³. Според българското Министерство на земеделието, храните и горите 0,29 % от кравето мляко и 0,02 % от овчето мляко са се предлагали на пазара чрез ОП. По отношение на плодовете и зеленчуците този процент варира между 4,38 и 4,80 % за периода 2016—2018 г. През 2019 г. обаче само 1 % от плодовете и зеленчуците са се предлагали на пазара чрез ОП²⁴.

Обединяването на земеделските производители би увеличило шансовете им за по-силни позиции на пазара и по-добри възможности за реализиране на продукцията им, което от своя страна ще доведе до създаване на по-голяма добавена стойност от страна на производителите на първични селскостопански продукти. Това също би засилило и позициите им за преговори с преработвателната промишленост и големите търговци на дребно. До момента в България няма призната междубраншова организация (МБО): развитието на такива организации би могло да допринесе и за по-добро вертикално сътрудничество в рамките на веригата за доставки на храни.

Допълнително внимание би могло да се обърне и на схемите за качество²⁵ (главно схемите на Съюза и националните схеми) като начин за създаване на по-висока добавена стойност. В схемите за качество на ЕС съществува потенциал за засилване на позицията на земеделските стопани във веригата на стойността. Според българските власти е налице постепенно намаляване на производството на защитени вина със защитени наименования (защитено наименование за произход (ЗНП) и защитено географско указание (ЗГУ)).

Тъй като стратегията на Комисията „От фермата до трапезата“ призовава за начин на хранене с повече продукти от растителен произход с повече плодове и зеленчуци и по-хуманно отношение към животните, България би могла да надгради над относително големия си сектор на производство на култури и да помогне на земеделските стопани да разширят производството на продукти от растителен произход, като се съсредоточат по-специално върху плодовете и зеленчуците за консумация от човека.

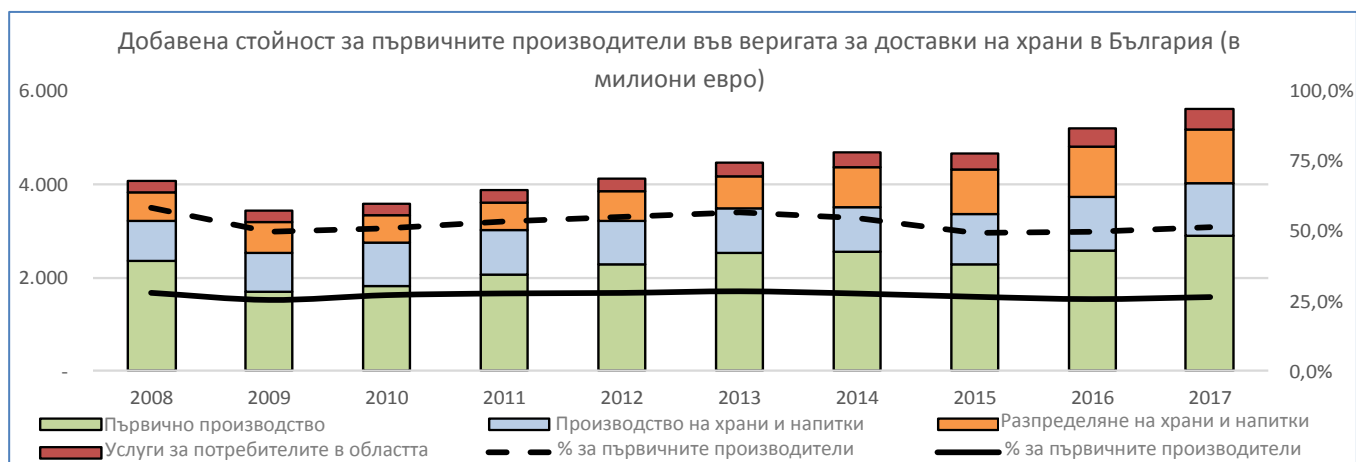
Общата площ за биологично земеделие в България се увеличава (2,6 % от общата използвана земеделска площ (ИЗП)), въпреки че е по-малка от средната за ЕС-27 (8 %) ²⁶ през 2018 г. Делът на ИЗП в преход към биологично земеделие намалява и през 2018 г. е бил най-ниският, отбелязан от 2014 г. насам, което силно ограничава потенциала за растеж. Площите, обработвани по производствени методи за биологично земеделие в България се увеличават главно в планинските територии (90 %) и в малките семейни земеделски стопанства. Освен това много слабо сътрудничество между заинтересованите страни в сектора на биологичното земеделие е явна пречка за предлагането на пазара на нишови продукти. В сравнение с конвенционалните продукти органичните продукти представляват 7,6 % от общия пазар на храните в България. През последните години делът на биологичното животновъдство в страната се е увеличил.

Постигането на целта на стратегията „От фермата до трапезата“ за устойчиви продоволствени системи ще изисква адекватна и адаптирана стратегия за начина за справяне с постоянно нарастващото търсене на биологични храни. Това следва да включва правилното определяне на потенциала на местното производство на храни и структурите на веригата за доставки на храни, които следва да бъдат допълнително укрепени и развити.

С цел укрепване на позицията на микро- и малките земеделски стопанства във веригата за доставки на храни и в някои сектори е необходимо да се улесни обединяването на земеделските стопани чрез знания, управленски умения (на маркетингова организация) и добри практики за предлагане на пазара на продукти чрез сътрудничество.

България вече защитава позицията на земеделските стопани във веригата за доставки на храни чрез националното си законодателство в областта на нелоялните търговски практики ²⁷. Необходимо е да се предприемат допълнителни стъпки във връзка с определянето на цените с търговците и посредниците и практиките, свързани със заблуждаващо етикетирание.

Добавена стойност във веригата за доставки в хранително-вкусовата промишленост, разпределена по първични производители, преработка, разпределяне и услуги + дял за първичните производители в периода 2008—2017 г. и дял за първичните производители на равнището на ЕС.

Източник: Европейска комисия. [Показатели по ОСП — Приложение за проучване на данни](#). Показател за резултатите по ОСП RPI_03 „Стойност за първичните производители във веригата за доставки на храни“.

2.4 Принос за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него, както и за устойчива енергия

През 2018 г. различните от CO₂ емисии на парникови газове (ПГ) от селското стопанство (без сектора на земеползването, промените в земеползването и горското стопанство (ЗПЗГС)) са възлизали на 6,4 милиона тона еквивалент на CO₂, представляващи 11 % от общите емисии на ПГ в България, малко повече от средния дял в ЕС (10 %). Това съответства на намаление с близо 50 % в сравнение с равнищата от 1990 г. От 2005 г. насам обаче емисиите се покачват: с 24 % през периода 2005—2018 г. (ЕС: -0,74 %) и с 12 % през периода 2013—2018 г. (ЕС: +1,80 %).²⁸

Специфичен за България е преобладаващият дял на земеделските почви в емисиите от селското стопанство (65 %, ЕС: 38 %). Останалите 23 % произлизат от ентеричната ферментация от животновъдството (ЕС: 44 %), основно едър рогат добитък, 9 % от управлението на оборския тор, 2 % от отглеждането на ориз и 1 % от изгарянето на селскостопанските остатъци (2018 г.). Емисиите от почвите са се увеличили с 22 % през периода 2013—2018 г. (ЕС: +2 %)²⁹ и заедно с интензивното производство на култури и увеличаващото се наторяване с минерални торове са двигателят за увеличаването на емисиите от селското стопанство.

Емисиите обаче на CH₄ и N₂O на хектар ИЗП в България са най-ниските в ЕС (около половината от средното за ЕС-28, 2015 г.).³⁰ Съсредоточавайки се върху източниците, емисиите на ПГ от оборски тор на животинска единица (ЖЕ) (0,55 t CO₂-екв./ЖЕ) са по-високи от средното за ЕС (0,48 t CO₂-екв./ЖЕ) (2016 г.), докато емисиите на единица преживни животни (от ентерична ферментация) и от почвите са под средното за ЕС (съответно 2016 г., 2018 г.).³¹ След спад около 2010 г., постоянно затревените площи и техният дял в ИЗП се стабилизират през 2013 г., като с 1,4 милиона ha достигат 28 % през 2018 г., което поставя България под средното за ЕС равнище (31 %)³². И обратно, площите, обхванати от системата за директни плащания и техният дял показват положителна тенденция (като са се увеличили до 13,5 % от земеделската земя през 2019 г.).³³ Торфищата обхващат само около 0,5 % от почвите в България.³⁴ По отношение на сектора на

земеползването, промените в земеползването и горското стопанство (ЗПЗГС), освен значителната роля на горите като поглътител на CO₂, що се отнася до земеделските почви, затревените площи действат като поглътител на CO₂, а обработваемата земя допринася за емисиите. Поглъщанията както от горите, така и от затревените площи са намалели през последните 20 години, докато обрат в тенденцията е превърнал обработваемата земя в източник на въглерод в края на първото десетилетие след 2000 г. През периода 2013—2018 г. поглъщанията от затревените площи са спаднали с 27 % (ЕС: с 9 %).³⁵ Производството на енергия от горското и селското стопанство се е увеличило с 47 % между 2013 г. и 2018 г. с увеличение на няколко свързани селскостопански източници, най-големият сред които е анаеробната ферментация (+7123 %). До 2016 г. производството от анаеробна ферментация на животинска единица оставаше под средното за ЕС (2,28 гигаджаула (GJ), ЕС: 3,93), като същевременно до 2018 г. производството от растителни материали и остатъци на хектар превишаваше средното за ЕС (1,61 гигаджаула (GJ), ЕС: 1,04). Делът на селското и горското стопанство в общото производство на енергия от възобновяеми източници се е увеличил до 66 % през 2018 г. спрямо 59 % през 2015 г., главно поради увеличаване на производството от селското стопанство (6,6 % дял от енергията от възобновяеми източници през 2018 г. в сравнение с 1,5 % през 2015 г.). Приносът на сектора е по-висок от средния за ЕС, който също разчита малко повече на селското стопанство (ЕС: 12 %) и в по-малка степен на горското стопанство (41 %)³⁶.

През 2018 г. селското и горското стопанство са представлявали 1,9 % от общото потребление на енергия в България, под средното за ЕС, което е било 2,9 %.³⁷ Потреблението на енергия на хектар ИЗП/горска площ от 20,9 KgOE/ha (килограм нефтен еквивалент на хектар)³⁸ (36,8 KgOE/ha, ако се вземе предвид само ИЗП³⁹) е било второто най-ниско в ЕС. И обратно, енергопотреблението в производството на храни, което представлява 2,6 %, е около средното за ЕС (2,9 %). Като цяло енергопотреблението е останало относително стабилно в сравнение с 2008 г.⁴⁰

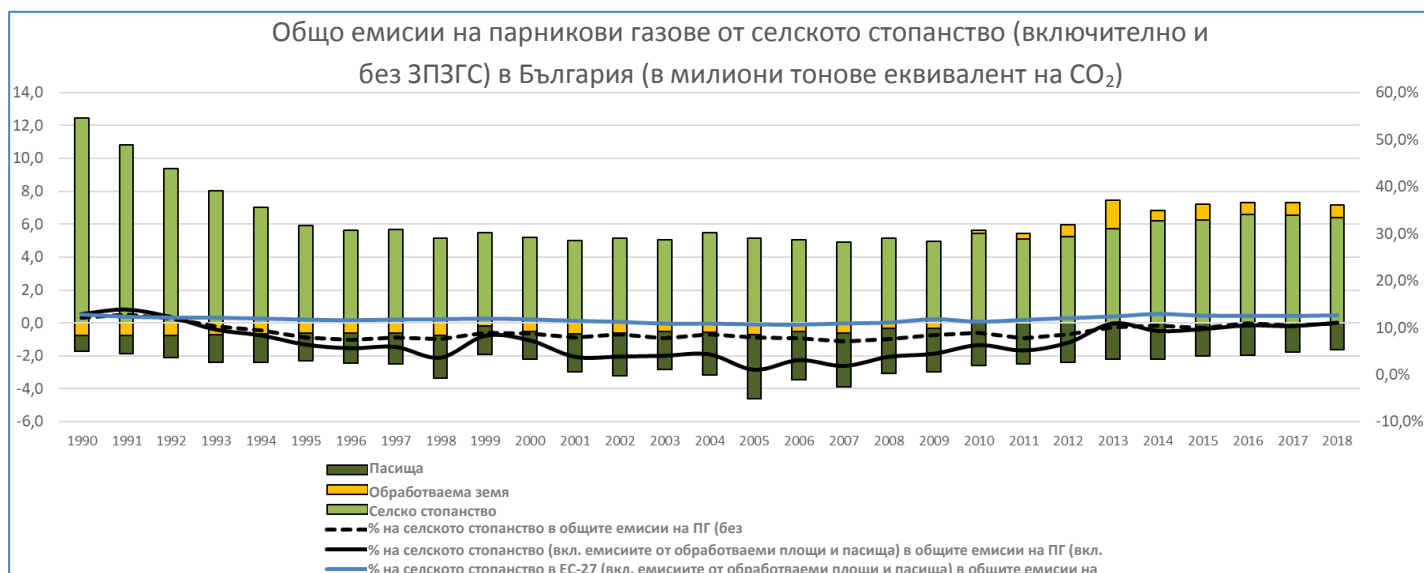
През 2018 г. България е насочила около 5 % от разходите си по Програмата за развитие на селските райони към приоритет 5 за насърчаване на ефективното използване на ресурсите и подпомагане на прехода към нисковъглеродна и устойчива икономика. Това е довело до обхващане на 0,6 % от земеделската земя от задължения в областта на управлението, насочени към намаляване на емисиите на ПГ и/или амоняк.⁴¹

По отношение на адаптирането към изменението на климата, подобно на други държави в южния регион на ЕС, България е изправена пред увеличаващи се горещи вълни през пролетта/лято, засушаване и по-малко валежи през зимата/пролетта, с намаляване на оптималните площи за отглеждане на култури и увеличаване на риска от ерозия на почвата. България е също и държавата в ЕС, която е застрашена в най-голяма степен от градушки. Това прави селското стопанство уязвимо към по-високите колебания на реколтата (отрицателно въздействие върху основните култури от зимна пшеница, царевича, слънчоглед), топлинния стрес за животните в планинските райони, водния дефицит през пролетта/лято (въздействие например върху градинарското производство на юг в зависимост от напояването и разпределението на водата). За сметка на това възможности биха могли да произтекат от повишената производителност, като например лозята, ако се осигури вода, производството на нови култури и увеличаването на пашата през по-топлата зима. В зависимост от адаптивността на горските видове, променящият се климат би могъл да повлияе на състава и производителността на горите, чието състояние е

утежнено от други естествени смущения и инвазивни видове, с потенциални заплахи за редките местообитания⁴² (вж. също точка 2.6).

Подпомагането на земеделските стопани с цел подобряване на техните резултати в областта на климата би изисквало засилено обучение, консултации, повишаване на осведомеността в съчетание с насърчаване на стратегии за прехвърляне на риска.

В интегрирания план в областта на енергетиката и климата (ИПЕК) на България⁴³ се прогнозира 20 % увеличение на емисиите на CH₄ и N₂O в селското стопанство поради очаквания растеж на сектора. В плана намаляването на поглъщанията от горите се отдава на по-ниския им темп на растеж поради средната възраст и намаляващия дял на изкуственото залесяване и се прогнозира това да продължи, докато поглъщанията от тревните площи следва да се увеличат леко до 2030 г.; въпреки това в този период от време не се прогнозира значителни промени в земеползването и в потенциала за поглъщане. В ИПЕК се съобщава, че третият национален план за действие относно изменението на климата (хоризонт на изпълнение след 2030 г.) и Националната програма за контрол на качеството на въздуха (2020—2030 г.) включват мерки, насочени към намаляване/оптимизиране на емисиите от селското стопанство и повишаване на осведомеността по отношение на климата. Те включват сеитбооборот, насочен към култури, които обогатяват почвата с азот, възобновяване на земеделска земя с влошено качество чрез биологична обработка на почвата, като се използват местни треви или мерки за предотвратяване на корозията и ерозията на почвата, технологии за икономия на напояване/вода/енергоспестяващи технологии, насърчаване на екстензивното земеделие; мерки за намаляване на емисиите на метан от ферментацията в животновъдството, по-добри практики за управление на оборския тор и дейности за повишаване на осведомеността относно използването на растителните остатъци и рисковете от изгаряне на стърнищата.

Източник: Европейска агенция за околна среда. Съгласно ЕВРОСТАТ [[env air gge](#)]

2.5 Насърчаване на устойчиво развитие и ефективно управление на природните ресурси като вода, почва и въздух

България е сред държавите от ЕС с най-нисък дял на ИЗП, управлявана от земеделски стопанства с висок интензитет на потребление на материали на хектар

(2016: 6 %, ЕС: 29 %), и докато половината от земята продължава да се управлява от земеделски стопанства с нисък интензитет на потребление на материали (52 %, ЕС: 39 %), този дял е намалял в полза на стопанствата със среден интензитет.⁴⁴ Българското селско стопанство се характеризира също и с най-ниската гъстота на животните на хектар в ЕС⁴⁵ (вж. точка 2.6).

Въпреки че общата употреба на минерални азотни и фосфатни торове се е увеличила с 56 % през периода 2008—2011 г. и 2012—2015 г., България също е и една от държавите — членки на ЕС, в които употребата на азотни и фосфорни торове, произхождащи от оборски тор, през периода 2008—2011 г. и 2012—2014 г. е намаляла с повече от 5 %.⁴⁶ Успоредно с това, въпреки общата ниска гъстота на животните, наличната информация показва, че съсредоточаването на животни на местно равнище, когато не съответства на наличното пространство и местните нужди на културите, създава излишък от хранителни вещества с последващо въздействие върху водата и въздуха.

Емисиите на амоняк (NH₃) от селското стопанство в България са намалели в сравнение с равнището от 90-те години на миналия век, достигайки 39 500 t през 2005 г. и 34 000 t през 2010 г. и 2011 г., с тенденция обаче на покачване през следващите четири години и малко по-ниски емисии през 2017 г. и 2018 г., достигайки през последната година 37 180 t (6 % намаление в сравнение с равнищата от 2005 г.). От началото на първото десетилетие след 2000 г. досега приносът на селското стопанство към общите емисии на амоняк се колебае около 80 %; през 2018 г. селското стопанство е произвело 83 % от всички емисии на амоняк в България (ЕС-28: 93 %).⁴⁷

Съгласно данните за 2018 г. животновъдството произвежда 59 % (ЕС-28: 73 %) от всички свързани със селското стопанство емисии на NH₃, докато останалите 41 % се дължат на производството на култури (23 % в ЕС-28).⁴⁸ Според данните за 2017 г. 38 % от емисиите на NH₃ в българското селско стопанство идват от използването на неорганични торове, 16 % от управлението на оборския тор в сектора на отглеждане на едър рогат добитък за мляко, 10 % от сектора на отглеждане на свине и 7 % от сектора на отглеждане на кокошки носачки⁴⁹.

Според оценката на Комисията, въпреки отчетените намаления⁵⁰, България е изложена на висок риск от неспазване на задълженията за намаляване на емисиите на амоняк, определени в Директивата за НТЕ (за националните тавани за емисии) (с 3 % за всяка година от 2020 г. до 2029 г. и с 12 % за всяка година от 2030 г. нататък спрямо базовото равнище от 2005 г.).

Състоянието на почвите в България поражда някои предизвикателства за селското стопанство. Въпреки че са намалели през периода 2009—2015 г., кумулативните почвени запаси от органичен въглерод както в обработваемите земи, така и в затревените площи, поставят България в средата на класацията на държавите от ЕС, като най-висок процент на загуба на запаси в обработваемите земи (0,14 % загуба на почвени запаси от органичен въглерод в сравнение с 0,04 % на равнището на ЕС) е отчетен в югоизточната част на страната.⁵¹ Средно България попада в категорията на държавите — членки на ЕС с по-ниско съдържание на органичен въглерод в почвата (SOC) (средно количество SOC от 18,3 g/kg, ЕС-28: 43,1 g/kg, като данните за държавите членки варират от 14,9 g/kg до 82,4 g/kg, 2015 г.)⁵². Въпреки че условията за изграждане на хумус в страната са благоприятни, това се компенсира от въздействието на интензивното отглеждане на монокултури, неправилния сеитбооборот, ограниченото органично наторяване и

небалансираното използване на азотни торове и продължаващото изгаряне на стърнища от полски култури. Според данните от проучването LUCAS за горния почвен слой, спрямо другите държави — членки на ЕС, земеделските почви в България са също с най-ниско съдържание на фосфор⁵³.

Почвите в страната са относително по-слабо засегнати от ерозия от вода (2016 г.): 4 % от земеделската земя е засегната от умерена до тежка степен на ерозия от вода (ЕС-28: 6,6 %, като стойностите за държавите членки варират от 0,0 % до 32,8 %). България губи около 2,2 тона почва на хектар годишно в сравнение със средно 2,5 тона загуби за ЕС-28 (данните за държавите членки варират от 0,1 до 8,6). Независимо от това, на местно равнище, в някои области се отбелязват сериозни равнища на ерозия от вода от около 10 % и загуби на хектар, достигащи до 3,6 тона годишно⁵⁴. България (по-специално източната част) е един от регионите в ЕС с най-високи равнища на ерозия от вятър⁵⁵. Селскостопанските практики трябва да се променят с оглед справяне с тези проблеми, като се има предвид, че през 2016 г. 45 %⁵⁶ от обработваемата земя е била оставена без зимни покривни култури, а 57 %⁵⁷ от обработваемата площ е обработена конвенционално. За разлика от това, запечатването на почвите остава слабо в сравнение с другите държави — членки на ЕС.⁵⁸

През 2018 г. само 2 % от земеделската земя в България е била обхваната от договори за развитие на селските райони с цел подобряване на управлението на почвите⁵⁹.

Приблизително 45 % от повърхностните води в България са под доброто екологично състояние, а приблизително 2 % от повърхностните води не постигат добро химично състояние, въпреки че химичното състояние на 64 % от водите е неизвестно. Що се отнася до подземните води, приблизително 5 % не постигат добро количествено състояние, а 34 % не постигат добро химично състояние. Дифузното замърсяване от селското стопанство представлява най-значителният натиск върху подземните води и вторият по значимост натиск върху повърхностните води. Най-значимите въздействия са свързани със замърсяването с хранителни вещества, органичното замърсяване и химическото замърсяване.⁶⁰

По отношение на замърсяването с нитрати състоянието на подземните води се е влошило между 2012 г. и 2017 г. Докато през 2012 г. в 9 % от станциите за подземни води е било отчетено лошо и в 26 % умерено качество, данните за 2017 г. са били съответно 11 % и 29 %; по този начин делът на водите с високо качество е намалял от 64 % на 60 %.⁶¹

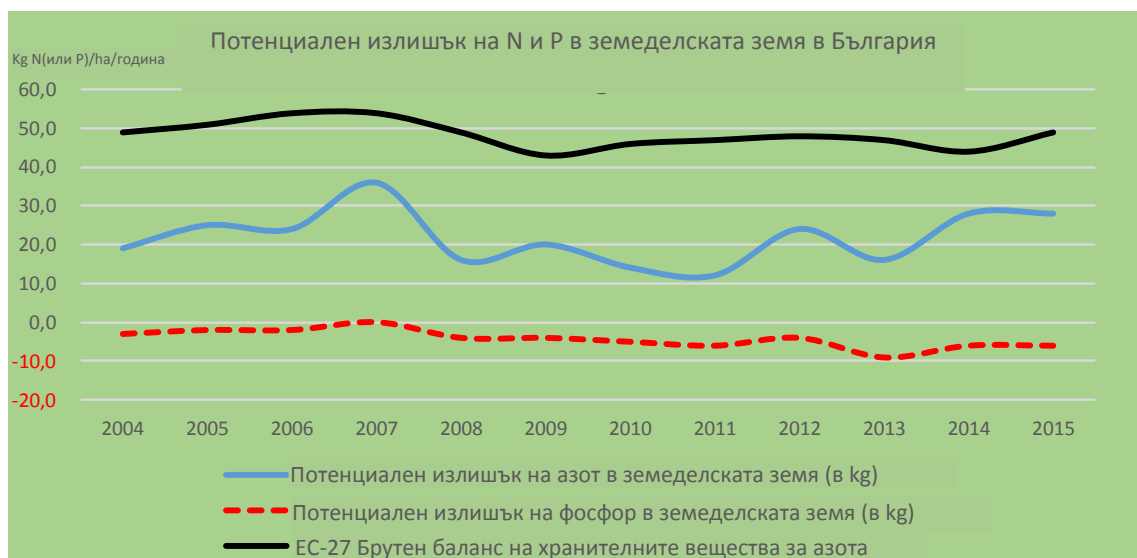
Излишъкът на азот (N) в България отбелязва колебания между 42 kg през 1996 г. и 12 kg N/ha/година през 2011 г. От 2015 г. нататък той беше под средното за ЕС (49 kg N/ha/година), най-новите данни обаче (2017 г.) показват значително отклонение на излишъка на азот, чиято стойност възлиза на 66 kg N/ha, отчасти поради голямото увеличение на потреблението на азотни торове. Данните от 2017 г. също се различават от наблюденията през предходните години по това, че се отчита положителен баланс на фосфора (P) (1 kg/ha/година); отрицателният баланс в действителност намалява от 2013 г. насам.⁶²

България е на 6-то място сред държавите в ЕС-27 по отношение на наличност на възобновяеми ресурси на прясна вода (средногодишна стойност от 14,3 милиона m³ на 1000 жители).⁶³ Както се вижда от измененията в показателя за използване на водите (Water Exploitation Index + — WEI+), на национално равнище от 1995 г.

насам годишното използване на възобновяеми ресурси на прясна вода (разликата между водочерпенето и връщането след използване в околната среда) се колебае около 2 % от възобновяемата прясна вода.⁶⁴ Като се вземат предвид сезонните колебания, в някои южни части на страната показателят WEI+ може да достигне до 15—20 %⁶⁵ (което предполага 20 % или повече недостиг на вода). Като цяло оценката на втория план за управление на речните басейни за България стигна до заключението, че всички райони на речните басейни са изправени пред проблеми, свързани с количеството вода.⁶⁶

През 2017 г. на напояването се падат 11,4 % от общото водочерпене.⁶⁷ Въз основа на данните за 2016 г. делът на действително напояваните площи от ИЗП (2,1 %) е бил ограничен в сравнение със средния за ЕС-27 (6,5 %), но с регионални вариации и концентрация в южната част на страната. Делът леко се е увеличил (с 2,6 %) в сравнение с 2010 г.⁶⁸ Вземайки предвид поливните площи, които са площи, оборудвани за напояване, те са съставлявали 3 % от ИЗП в България (2016 г.) в сравнение с 8,9 % за ЕС-28, с най-голям дял от 9,7 % ИЗП в южната част на Южен централен регион. Поливните площи са намалели в сравнение с 2005 г. (4,1 % от цялата ИЗП, 19,9 % в Южен централен регион), като въпреки регионалните вариации са останали относително стабилни в сравнение с 2010 г. (3,1 %).⁶⁹ Според наличната информация съществуващата инфраструктура за напояване е до голяма степен остаряла и в лошо състояние.

2 % от земеделската земя в България през 2018 г. е била обхваната от договори за развитие на селските райони с цел подобряване на управлението на водите⁷⁰.

Източник: Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.40 Качество на водата*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[aei_pr_gnb](#)]

2.6 Принос за защитата на биологичното разнообразие, подобряването на екосистемните услуги и опазването на местообитанията и ландшафта

Като цялостна представа за биологичното разнообразие в България, показателите, използвани за оценка на биологичното разнообразие (и защитата на зоните), показват неблагоприятна отрицателна тенденция с данни, които обикновено са по-ниски от средните за ЕС. Това се дължи основно на увеличаване интензитета на използване на материали в селското стопанство (макар той да остава относително нисък в сравнение с повечето държави членки), както и на преобразуването на земи в повече обработваеми земи. Поддържането и подпомагането на

селскостопански практики с нисък и среден интензитет в страната, като биологично, интегрирано и консервационно земеделие, е много важно, тъй като тези практики допринасят значително за опазването на местообитанията на ценни растителни и животински биологични ресурси. Някои благоприятни показатели за биологичното разнообразие (например площите, обхванати от екстензивни пасищни системи) са по-скоро последица от по-слабо развитата производствена система в страната в сравнение с по-голямата част от останалия ЕС.

Горските площи са се увеличили от 3,7 милиона ha през 2010 г. на 3,9 милиона ha през 2020 г., което означава, че горите покриват 36 % от земята (в сравнение със средно 45 % за ЕС-27). Междувременно стъбленият запас (стоящи дървета в горите) се е увеличил от 646,5 милиона m³ над кората през 2010 г. на 766,9 милиона m³ над кората през 2020 г. Делът на естествените пасища е около 4 %, което е по-високо в сравнение с ЕС-27 (около 2 %).

В същото време средният стъблен запас на хектар „дървесни насаждения в гора“ се е увеличил от 173 m³/ha през 2010 г. на 197 m³/ha през 2020 г. Това означава, че не само горската площ се е увеличила, но и количеството жива дървесина в нея.

България е сред държавите от ЕС с най-нисък дял на ИЗП, управлявана от земеделски стопанства с висок интензитет на потребление на материали на хектар (2016: 6 %, ЕС: 29 %), и докато половината от земята продължава да се управлява от земеделски стопанства с нисък интензитет на потребление на материали (52 %, ЕС: 39 %), делът на земеделските стопанства със среден интензитет се увеличава. По отношение на пасищата, 27,4 % от общата ИЗП ((стойността за ЕС-27 е 19,8 %) е предназначена за екстензивна паша (с най-висок % в *Югозападен регион* — 62 %), като тази стойност остава стабилна през анализирания период. Що се отнася до гъстотата на животните в България⁷¹, тя е най-ниската в целия ЕС (0,2 срещу 0,8 за ЕС; за сравнение тези данни за NL възлизат на 3,4 през 2016 г.).

Индексът на птиците, живеещи върху земеделски земи, е намалял от 89 на 80 между 2005 г. и 2015 г.,⁷² което показва подобна тенденция както за ЕС. През 2018 г. индексът леко се е повишил на 80,7. Процентът на видовете и местообитанията от интерес за Общността, свързани със селското стопанство, е намалял спрямо „благоприятния“ статус от 2012 г. до 2019 г. (от 53 % на 38 %)⁷³.

През 2012 г. природозащитният статус на тревните местообитания показва „благоприятен“ статус само при около 15 % от тях (21 % за ЕС-27)⁷⁴, който е намалял (както и като цяло за ЕС) на 8 % (20 % за ЕС-27). Докато през 2012 г. не е бил отбелязан статус „неблагоприятен—лош“, 5,1 % са придобили този статус през 2018 г. (2,7 % за ЕС). По отношение на съотношението на екологично чувствителните постоянно затревени площи (ЕЧПЗП), едва по-малко от 15 % са обявените от земеделските стопани в процес на екологизиране (2018 г.)⁷⁵.

Делът на земите, обхванати от договори в подкрепа на биологичното разнообразие и/или количествата на ландшафта и горите, е по-нисък от средния за ЕС (12 % срещу 15 %).

Делът на ИЗП, предназначена за биологично земеделие, е много по-нисък от равнището на ЕС-27 (2,6 % срещу 8 %) при по-малко подпомагане в сравнение с ЕС: 57 % от биологичното земеделие в България ползва подпомагане по линия на ОСП срещу 65 % в ЕС-27 (през 2018 г.). Делът на ИЗП в преход към биологично

земеделие е намалял през последните четири години, което ограничава потенциала за растеж⁷⁶.

Изпълнението на екологично насочените площи показва, че значителен дял от обработваемите земи е отделен за култури, които обогатяват почвата с азот, като този дял е много по-голям в сравнение със средния за ЕС. Що се отнася до угарите, те представляват (през 2018 г.) дял от 3,8 % (докато за ЕС той е 4,1 %). Междинните култури са по-малко в сравнение с ЕС, както и елементите на ландшафта (0,2 % срещу 0,5 %, изразено като % от ИЗП).

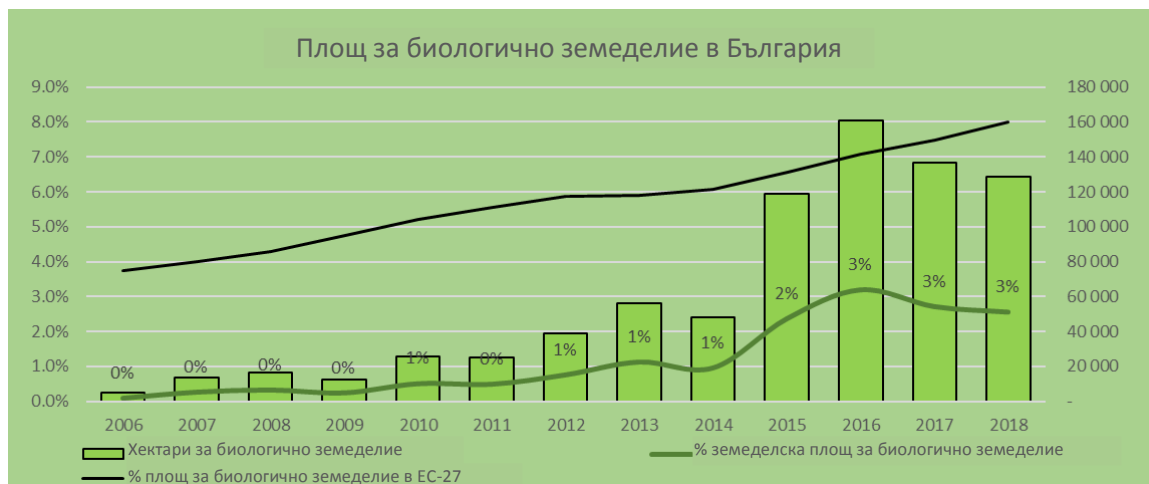
През 2018 г. мрежата от защитени зони по „Натура 2000“⁷⁷ обхваща 34,5 % от територията (45 % в Южен централен регион), която цифра е много по-висока от тази в ЕС (19,8 %). Земеделската земя, обхваната от „Натура 2000“, е много повече от тази в ЕС (19,3 % срещу 9,9 %). Горите, обхванати от „Натура 2000“, представляват около 54 % (31 % за ЕС-27). Прегледът от 2019 г. на изпълнението на политиките на ЕС в областта на околната среда за България установи три основни приоритетни действия по отношение на мрежата „Натура 2000“, а именно: приключване на процеса на определяне на специални защитени зони (СЗЗ) със специфичните за защитените зони природозащитни цели и мерки за тях по отношение на местообитанията и видовете във всички защитени зони по „Натура 2000“; изграждане на ефективни структури за управление на мрежата „Натура 2000“ с подходящ административен и финансов капацитет и приключване на процеса на цялостно изпълнение и интегриране на директивите за опазване на природата в други секторни политики.

Земеделската земя с висока природна стойност (ВПС) представлява 32 % от ИЗП в България⁷⁸. България обаче е една от държавите — членки на ЕС, при които се наблюдава най-голяма загуба на земя с висока природна стойност (ВПС) поради интензификацията на селското стопанство⁷⁹. Най-големите загуби (>0,2 % от ИЗП) са в Дунавската равнина и района на Добруджа⁸⁰.

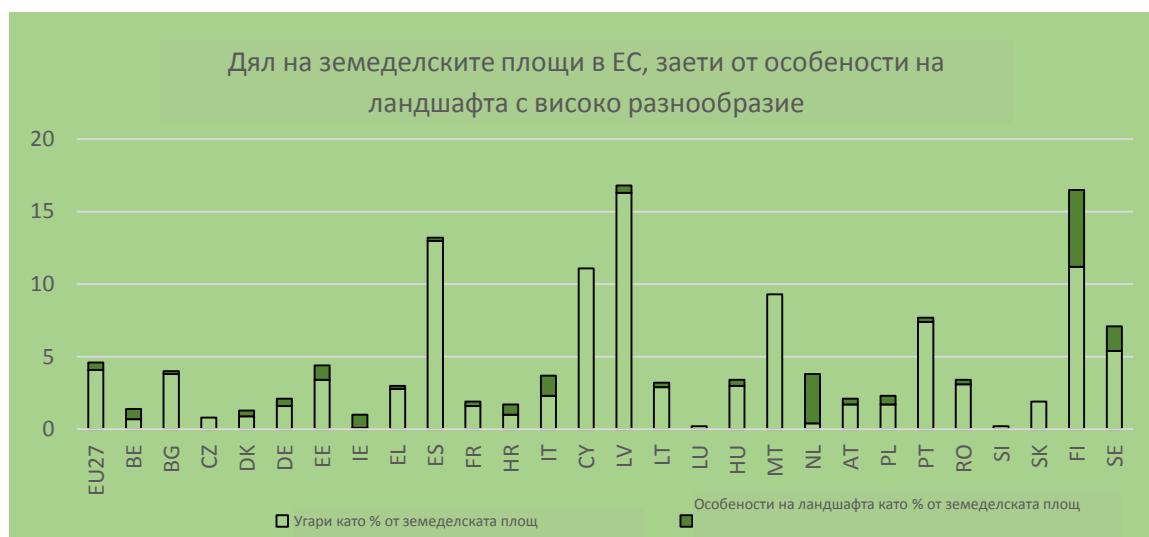
През 2015 г. само 2,5 % от горските и друг вид залесени земи са били обект на минимална интервенция за опазване на биологичното разнообразие, а 0 % са били под активно управление (6,8 % за ЕС).

По отношение на РПО, през 2019 г. само 27,6 % от площите попадат в тази категория (57,9 % за ЕС), като около 19 % са планински райони (17 % за ЕС-27).

От 2017 г. насам България е постигнала напредък при осигуряването на подкрепа за картографирането и оценката на екосистемите и техните услуги, както и остойностяването и разработването на системи за отчетност на природния капитал. Въпреки това съществуват предизвикателства, свързани с изпълнението на законодателството за опазване на природата. Недостатъчното финансиране, неефективното изразходване на достъпното финансиране и лошото прилагане на законодателството в областта на околната среда и законите за опазването ѝ водят до загуба на местообитания.⁸¹

Източник: ЕВРОСТАТ [org_cropar_h1 и org_cropar]

Източник: ГД „Земеделие и развитие на селските райони“ въз основа на Евростат и JRC по данни на проучването LUCAS.

* *Линейни елементи, разгледани тук: Синори, покрити с тревы, синори, покрити с храсти, единични дървесни храсти, редове дървета, живи плетове и канавки. Тази оценка трябва да се приема с повишено внимание поради уговорки, свързани с методологията.*

2.7 Привличане на млади земеделски стопани и улесняване развитието на стопанска дейност в селските райони

През 2016 г. 7,4 % от управителите на земеделски стопанства в България са били на възраст под 35 години. Докато в ЕС между 2010 г. и 2016 г. тенденцията е към намаляване, в България през същия период се наблюдава увеличение на дела на младите земеделски стопани. Също така съотношението между младите и възрастните управители на стопанства се увеличава с течение на времето. 34 % от младите земеделски стопани са жени, който дял е най-високият в ЕС^{82,83}.

Почти 60 % от младите земеделски стопани в България търсят заеми за оборотен капитал. Младите земеделски стопани и новите участници, нуждаещи се от по-дългосрочно финансиране за закупуване на земя и инфраструктура на земеделските стопанства, за да започнат своята дейност, са изправени пред

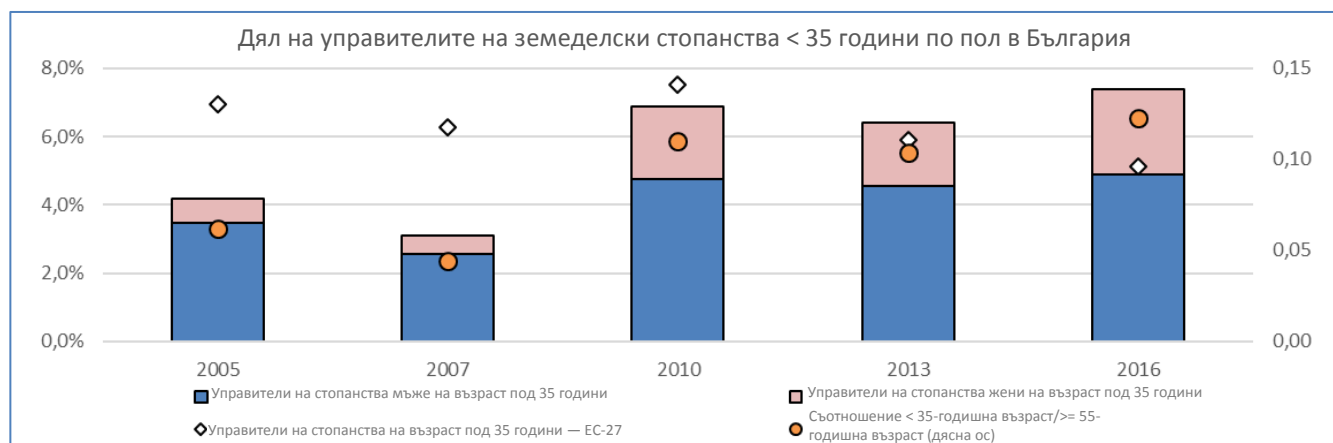
конкретни трудности, свързани с достъпа до финансиране. Основните проблеми, които възпрепятстват достъпа на младите земеделски стопани до финансиране, са свързани с липсата на подходящо обезпечение и липсата на кредитна история и счетоводна документация. Липсата на банки, специализирани в областта на финансирането на селското стопанство, високите лихвени проценти и високите изисквания за обезпечение създават трудности при достъпа до финансиране. 33 % от групата на младите земеделски стопани настояха за по-привлекателни условия за получаване на заеми в бъдеще, като се имат предвид относително високите лихвени проценти в момента⁸⁴.

С цел управление на риска банките са склонни да разрешават отпускането на заеми главно на земеделски стопани, които ползват финансово подпомагане по мерките в рамките на програмите за развитие на селските райони (ПРСР), като заемите се одобряват само когато земеделският стопанин си е осигурил безвъзмездна помощ. В България съществува общ проблем с първоначалното финансиране и субсидиране на новосъздадени предприятия, включително тези в сектора на селското стопанство и младите земеделски стопани.

Годишно в България през периода 2015—2019 г. на млади земеделски стопани са се предоставяли 0,1—0,6 % от пакета директни плащания по първия стълб на ОСП, което е по-малко от средното за ЕС — 1,3 %. Освен това сумата, получена от младите земеделски стопани като помощ за започване на дейност по програмите за развитие на селските райони за програмния период 2014—2019 г., е била 57 милиона евро (от поискани 112,5 милиона евро).

Младите земеделски стопани не получават помощ при изготвянето на заявления за банкови заеми, предложения за проекти и бизнес планове, включително заявление за подпомагане по ПРСР. Въпреки съществуването на наскоро съкратената Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ), липсата на необходимите капацитет и ресурси създава необходимост от лесно достъпна и компетентна услуга, свързана с даване на съвети/консултации⁸⁵. 42 % от групата на младите земеделски стопани са отбелязали, че се нуждаят от подпомагане при кандидатстване за банкови заеми, при които се изисква представяне на бизнес план.

Процентът на управителите на земеделски стопанства на възраст под 35 години, които са преминали поне основно обучение, е един от най-ниските в ЕС (23 %) ⁸⁶. Малък брой (само 4 %) селскостопански производители (включително млади земеделски стопани) имат специализирано образование и/или обучение в областта на селското стопанство и повечето от проблемите на земеделските стопани произтичат от липсата или ниското ниво на образование. Налице е липса на инфраструктура, като широколентова мрежа от ново поколение (NGA) (само 60 % от домакинствата в селските райони имат широколентова връзка, половината от които широколентова мрежа от ново поколение)⁸⁷. Това, в съчетание с

незадоволителното съдействие от страна на НССЗ, не помага на земеделските стопани да създават и изпълняват своите проекти, да получават подпомагане за иновации, образование и професионално обучение.

Източник: ЕВРОСТАТ. [[ef m farmang](#)]

2.8 Насърчаване на заетостта, растежа, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, включително биоекономиката и устойчивото горско стопанство

В България има относително по-малко селски (22 %) и повече междинни райони (77 %) от средното в ЕС-27 (съответно 45 % и 46 %) ⁸⁸. 13 % от населението живеят в селските райони, което е по-малко от средното за ЕС — 19 % ⁸⁹.

Много селски райони са изправени пред двойното предизвикателство на бързо намаляващо население и нисък БВП на глава от населението. През периода 2015—2019 г. населението в селските райони е намаляло с 4,5 %, като тенденцията е още по-забележима сред хората на възраст между 15 и 64 години. Обезлюдяването и застаряването на населението са особено значими в северозападния и северния централен район. Средният БВП на глава от населението в преобладаващо селските райони в България за периода 2013—2015 г. е бил 32 % от средния за ЕС-28, най-ниският в ЕС ⁹⁰. Въпреки че БВП на глава от населението в междинните райони е подобен — 34 % от средния за ЕС-28, БВП в градските райони е равен на средния за ЕС-28, което показва сериозни различия между градските и селските райони ⁹¹. В сравнение със средния за ЕС БВП на жител в селските райони остава по-скоро стабилен през периода 2005—2017 г. ⁹². Равнището на бедността в селските райони намалява с времето, ⁹³ но независимо от това България остава държавата — членка на ЕС, изложена на най-висок риск от бедност и социално изключване.

Ограничените възможности за заетост и качеството на живот се считат за основни фактори за обезлюдяването на селските райони. Достъпът до услуги (като грижи за деца, добро качествено образование, здравно обслужване, жилища, свободно време и културни дейности) или достъпността и качеството на инфраструктурата (като пътища, железопътен транспорт, енергоснабдяване, достъп до интернет) са важни елементи за осигуряване на качество на живот в селските райони.

Равнището на заетост в преобладаващо селските райони се увеличава ⁹⁴ от 2013 г. насам, но все още е по-ниско от средното равнище на заетост в България и доста под равнището на заетост в ЕС ⁹⁵. Заетостта на жените като цяло е по-ниска от тази на мъжете за всички категории образование ⁹⁶. През 2016 г. дялът на жените в работната сила, заета в селското стопанство, е бил 35 % ⁹⁷. През 2016 г. процентът на жените управители на земеделски стопанства е бил 25 %, малко под средния за ЕС, който е 28 %.

Равнището на безработица в селските райони продължава да бъде проблем, особено по-високият процент сред младите хора (18 %) и свързаните с това висок процент на преждевременно напуснали системата на образование и обучение и на млади хора, които не са включени във форма на образование или обучение. Въпреки че намалява от 2013 г. насам, младежката безработица в България е по-висока от средната за ЕС ⁹⁸. Броят на неработещите, неучещите и необучаващите се млади хора в селските райони също намалява от 2014 г. насам и е достигнал 26 % през 2018 г., но все още е значително по-висок от средния за страната, който е

15 %. Броят на неработещите, неучещите и необучаващите се млади хора е значително по-висок сред ромското население⁹⁹. Средното равнище на заетост на ромите (49 %) също е значително по-ниско в сравнение с общото равнище на заетост на населението в страната (67 %).

Участието в културни и спортни дейности в селските райони е много по-ниско от средното за ЕС¹⁰⁰, докато равнището на престъпност и насилие е по-високо¹⁰¹ от средното за ЕС и започна да намалява едва през 2018 г. Въпреки съществуващата тенденция на покачване през последните 6 години, процентът на домакинствата в селските райони в България, които имат ширококолентова мрежа от ново поколение (NGA) и ширококолентова мрежа, все още е доста малък¹⁰².

През 2017 г. 16 % от населението в селските райони е било обхванато от стратегии за местно развитие. Изпълнението на програмата LEADER (Връзки между дейностите за развитие на селските райони) допринесе за създаването на малки предприятия в селските райони и за установяване на успешни партньорства в местните общности¹⁰³.

През 2018 г. 9 % от общата брутна добавена стойност (БДС) е била създадена в селските райони. През 2015 г. около 56 % от общото производство на енергия от възобновяеми източници в България е произхождало от селското и горското стопанство. Въпреки тенденцията на покачване на производството на енергия от възобновяеми източници от селското и горското стопанство на хектар, като цяло положението е стабилно от 2012 г. насам. През 2015 г. 35,9 % от земята в България е била покрита с гори, което е по-ниско от средното за ЕС-27 — 39,8 %¹⁰⁴. Производителността в сектора на горското стопанство също е по-ниска от средната за ЕС-27 (20 БДС в хиляди евро на наето лице срещу 50 през 2017 г.)¹⁰⁵.

Оборотът в биоикономиката, броят на наетите лица и оборотът на наето лице бавно се увеличават. Независимо от това, през 2015 г. оборотът на наето лице в биоикономиката в България е бил значително по-нисък от средния за ЕС¹⁰⁶. През 2015 г. селското стопанство и секторът на храните, напитките и тютюна са имали най-висок дял от оборота в биоикономиката — съответно 28 % и 46 %.

2.9 Подобряване на реакцията на селското стопанство в ЕС в отговор на обществените изисквания по отношение на храните и здравето, включително за безвредна, питателна и устойчива храна, както и за хуманно отношение към животните

Налице е нарастващо търсене и ориентация към прилагането на селскостопански практики, насочени към опазване на околната среда и съобразени с хуманното отношение към животните.

България прие своя национален план за действие (НПД) за устойчива употреба на пестициди за периода 2013—2017 г. Планът не е преразглеждан в рамките на петгодишния период съгласно изискванията и в него липсват количествено определени цели за намаляване на рисковете и въздействието, свързани с употребата на пестициди¹⁰⁷. Според изчисленията на Евростат за хармонизирания показател за риска № 1 (ХПР № 1), в България използването на пестициди, както и рисковете, свързани с тях, са намалели със 17 % през периода 2011—2018 г. в сравнение с намаление от 20 % в ЕС.¹⁰⁸

Анализът на Евростат на докладваните данни за продажбите на пестициди съгласно Регламент (ЕО) № 1185/2009 показва, че пестицидите — кандидати за замяна, включват относително висок и стабилен дял от общите продажби на пестициди в България през периода 2015—2017 г. Това показва, че България не е на път да изпълни целта на стратегията „От фермата до трапезата“ за намаляване с 50 % на използването на по-опасните пестициди до 2030 г¹⁰⁹.

Въпреки че съществува национално законодателство и НПД съдържа редица мерки и дейности за постигане на устойчива употреба на пестициди, бяха установени сериозни слабости по отношение на тяхното прилагане. Използваното оборудване за разпръскване, включително пръскачки и други специфични изделия, не се подлагат на редовни проверки. Също така обучението и сертифицирането на продукти за растителна защита (ПРЗ) не отговарят на изискванията на Директивата относно устойчивата употреба на пестициди. Не е транспонирана и директивата относно хармонизираните показатели за риска в националното законодателство.

Трябва да се обърне внимание и на антимикробната резистентност (АМР), свързана с прекомерната и несъобразена употреба на антимикробни средства в здравеопазването на животните и хората. Докато през 2014 г. и 2015 г. продажбите на ветеринарни антимикробни средства бяха значително под средното за ЕС, оттогава насам те са значително по-високи, като се отчитат продажби (леко) над средното равнище за ЕС през последните три години, за които има налични данни. Това очевидно увеличение може да бъде свързано (поне отчасти) с факта, че в България събирането на данни относно антимикробните средства е задължително от 2015 г. насам. Увеличението е по-специално свързано със сектора на отглеждане на едър рогат добитък и свиневъдството. Осведомеността относно АМР като цяло е много ниска и до момента националните власти са предприели малко на брой ефективни инициативи. Общите продажби на антимикробни средства в България възлизат на 119,6 mg/PCU (единица за корекция на популацията)¹¹⁰ (проект за Европейска мрежа за надзор на потреблението на антимикробни средства във ветеринарната медицина (ESVAC)), което е малко над средната стойност за ЕС от 118,3 mg/PCU през 2018 г. и много над целта за намаляване с 50 % до 2030 г. на равнището на ЕС.

45 % от целия износ на ЕС на живи преживни животни напускат ЕС с автомобилен превоз от България към Турция, с над 5600 пратки предимно едър рогат добитък през 2016 г¹¹¹. Въз основа на последния одитен доклад относно хуманното отношение към животните и транспортните инспекции властите не са отбелязали или докладвали случаи, при които животните са пристигали при температури над 35° С. Друг въпрос, свързан с хуманното отношение към животните, е купирането на опашките на свинете, което е рутинна практика, въпреки че правилата на ЕС го забраняват като рутинна мярка. С оглед решаването на проблема България е изготвила план за действие за подобряване на контрола за предотвратяване на нахапани опашки на свинете и избягване на купиране на опашката в съответствие с Директива 2008/120/ЕО на Съвета от 18 декември 2008 г. относно определяне на минималните стандарти за защита на свинете.

Източник: Европейска агенция по лекарствата, Европейска мрежа за надзор на потреблението на антимикробни средства във ветеринарната медицина (ESVAC). *Продажби на ветеринарни антимикробни средства в 31 държави през 2018 г. — тенденции в периода 2010—2018 г. Пресни доклад на ESVAC*

Източник (дясна графика): ЕВРОСТАТ [[aei_hri](#)]

Биологичната сигурност на стопанствата също е голямо предизвикателство, като се има предвид, че България е в списъка на държавите, засегнати от африканска чума по свинете (АЧС), като земеделските стопанства с ниска биологична сигурност и лош контрол представляват по-висок риск от инфекции и разпространение на болести по животните. Понастоящем страната изпълнява приетия план за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването африканска чума по свинете през 2020 г. Независимо от това, все още са необходими решителни действия за установяване, преразглеждане/подобряване на биологичната сигурност, регистрацията на земеделски стопанства, идентификацията на животните и движението на животните.

В България здравната и социално-икономическа тежест на незаразните болести, дължащи се на рискови фактори във връзка с начина на хранене, изразена като продължителност на живота, коригирана за уврежданията (ПЖКУ/DALY) на 100 000 души от населението, които се дължат на начина на хранене, е много висока¹¹². Тази стойност на DALY, както и високият дял на хората с наднормено тегло¹¹³, е повлияна от редица фактори във връзка с начина на хранене. Според оценките, в България консумацията на червено месо е много висока,¹¹⁴ а консумацията на плодове и зеленчуци много ниска¹¹⁵. Усилията следва да се съсредоточат върху преминаването към здравословни и устойчиви начини на хранене в съответствие с националните препоръки с цел допринасяне за намаляването на дела на хората с наднормено тегло и затлъстяване и разпространението на незаразни болести, като същевременно се подобри цялостното въздействие на продоволствената система върху околната среда. Това би включвало преминаване към начин на хранене с повече продукти от растителен произход, с по-малко червено месо и повече плодове и зеленчуци, пълнозърнести храни, бобови култури, ядки и семена.

По отношение на загубата и разхищението на храни все още няма налични данни. Освен това в националната програма за предотвратяване на отпадъци (2014—

2020 г.)¹¹⁶ се отделя недостатъчно внимание на загубата и разхищението на храни на равнището на първичното производство и ранните етапи от веригата на доставки. Това би могло да бъде решено в предстоящата национална програма за предотвратяване на хранителни отпадъци съгласно изискванията на член 29, параграф 2а от Рамковата директива за отпадъците 2008/98/ЕО.

2.10 Междусекторна цел относно знанията, иновациите и цифровизацията

Системата за трансфер на знания и иновации в селското стопанство (ТЗИСС) не функционира напълно в България. Тя се състои от множество организации, но информацията за тяхната дейност е непълна, което по-скоро затруднява нейния анализ и управление. Според проучването Pro-AKIS от 2014 г. тя е умерено силна и относително интегрирана.

Бюджетът за научноизследователска и развойна дейност в селското стопанство е намалял значително през годините, което е довело до намаляване на броя на служителите и трудности при привличането на по-млади учени. Професионалното обучение в областта на селското стопанство се извършва в голям брой гимназии или университети, но това не винаги отговаря на нуждите на бизнеса.¹¹⁷

През 2016 г. едва 9 % от общия брой управители на земеделски стопанства в България са преминали основно или пълно ниво на обучение в областта на селското стопанство. Този дял се увеличава с течение на времето. В сравнение с ЕС дялът на земеделските стопани, които се преминали пълно обучение в областта на селското стопанство,¹¹⁸ е малко по-нисък в България. Дялът на управителите с основно обучение в областта на селското стопанство е доста под равнището в ЕС.¹¹⁹

В рамките на програмния период 2014—2020 г. България бе заложила 2,8 % от общия си пакет за развитие на селските райони (ЕЗФРСР + национален принос) по мярка 01: трансфер на знания и действия за осведомяване (1 %), мярка 02: консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството (0,7 %), и мярка 16: сътрудничество — ЕПИ (1,2 %). Това е под средното за ЕС-28, което е 3,6 %, но дори тази сума не бе напълно усвоена: действителните разходи за второто тримесечие на 2020 г. са 0 % по мярка 01 и 0 % по мярка 16, а по мярка 02 — 38 %.

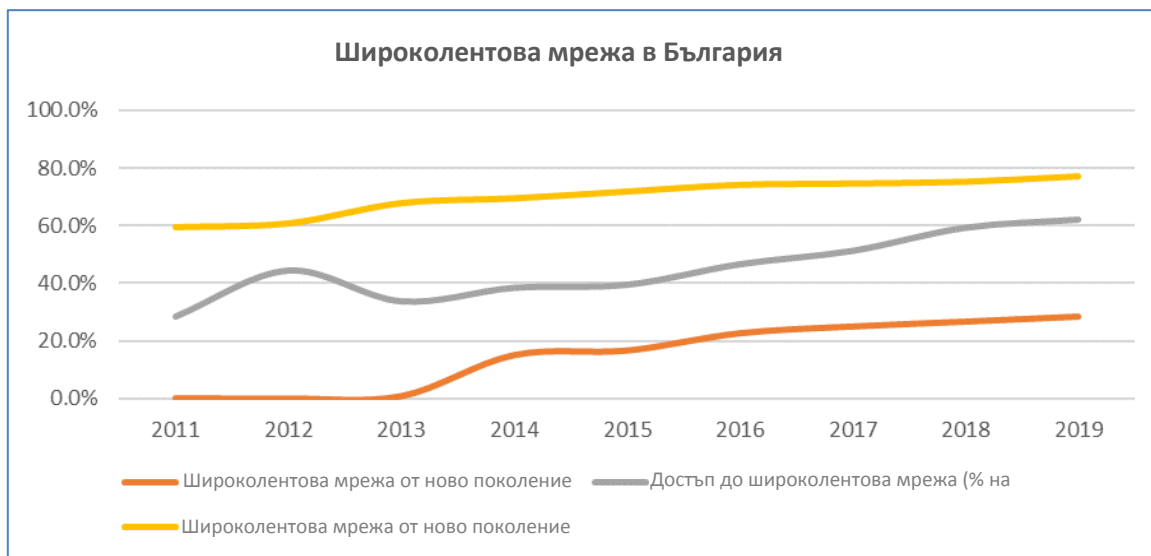
В България е създадена Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ), която предоставя безплатно съвети на земеделските стопани в областта на селското стопанство. Освен националното финансиране, дейностите и административният капацитет на НССЗ се подпомагат и чрез ЕЗФРСР. Броят на земеделските стопани, които използват услугите на НССЗ, както и обхватът на тези услуги се увеличават през годините. Редица частни организации, научни институти или професионални организации също развиват дейност в предоставянето на консултантски услуги на земеделските стопани.

България не успя да използва напълно възможностите, предоставени от ЕПИ, тъй като оперативните групи (ОГ) в рамките на ЕПИ можеха да кандидатстват за финансиране за първи път едва през 2020 г. Все още няма уведомление за оперативни групи. Налична е малко информация за организираните на национално или регионално равнище дейности за изграждане на мрежи с цел свързване на участниците в научноизследователската дейност, като университети и партньори в

проекти по „Хоризонт 2020“, със земеделските стопани, консултантите и предприятията в селските райони. Бъдещата национална мрежа по ОСП може да играе много по-голяма роля за насърчаване на взаимодействията между ОСП и европейското научноизследователско пространство (ЕНП). Най-добрият начин за това е да се поддържа тясна връзка с националното звено за контакт по програма „Хоризонт Европа“ и да се засили разпространението на информация на уебсайта на ЕПИ. Освен това при събирането и споделянето на информация ОСП може да финансира интервенции, които спомагат за използването на актуална научна информация за селскостопанските практики, например чрез мрежата по ОСП и нейните платформи за знания и хранилища на знания, и чрез създаване на консултативни бекофиси, където се събират и споделят най-новите знания и иновации с консултантите и земеделските стопани. Модернизацията е ключов елемент от подпомагането, предоставяно на земеделските стопани. Независимо от това, степента на въвеждане на нови производствени методи, цифровизацията и автоматизацията на процесите е много ниска, с големи разлики между регионите, секторите и земеделските стопанства¹²⁰. Например значителни взаимодействия и по-добро въздействие могат да бъдат постигнати чрез свързване на действията по ОСП с дейности, свързани с „живи лаборатории“ в областта на здравето на почвите (експерименти и иновации в полеви лаборатории) и информационни станции (места за представяне на добрите практики), демонстрации и мониторинг на почвите в рамките на предстоящата мисия по „Хоризонт Европа“ в областта на здравето на почвите.

България е на последно място в ЕС според индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI) за 2020 г., въпреки предприетите стъпки за постигане на напредък в цифровото преобразуване на страната. Тя е доста под средното равнище за ЕС по всички измервани стойности, като по умения на потребителите на интернет и навлизане на ширококоловата мрежа е в дъното на класацията. Що се отнася до инфраструктурата, България е значително под средното за ЕС по отношение на достъпност на фиксирана ширококоловата мрежа, а по отношение на покритие с 4G мрежа тя отново е в дъното на класацията по DESI. Солидните и бързи усилия за подобряване на ниската степен на покритие с ширококоловата мрежа от ново поколение (NGA) на домакинствата в селските райони следва да бъдат област на инвестиции с висок приоритет. Високоскоростният интернет е от решаващо значение за създаването на възможности за заетост и стопанска дейност в селските райони, както и за подобряването на качеството на живот чрез подпомагане на услугите в области като здравеопазване, образование, развлечения и електронно управление. Инвестициите в ширококоловата мрежа от ново поколение (NGA) могат също да улеснят достъпа на земеделските стопани до консултантски услуги и до интегрирана онлайн подкрепа за преход към по-устойчиви практики.

България все още не е избрала използването на спътникови средства за наблюдение на изпълнението на ОСП и понастоящем не е част от проекти на ЕС, занимаващи се с внедряването на нови технологии за модернизация на администрациите по линия на ОСП, контрола на ОСП и взаимодействието със земеделските стопани.

Европейска комисия. *Индекс за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI)*. Отделни показатели по DESI — 1б1 Високоскоростна широколентова мрежа от ново поколение (NGA) [[desi_1b1_fbbc](#)]

- ¹ Индексът на птиците, живеещи върху земеделски земи, за България спадна от 100 на 79 (-21 %) през периода 2005—2013 г. Източник: <http://www.bspb.org/monitoring/bg/Trends.html>
- ² Мишев, П., Александрова, Св., Стоянова, З., Харизанова, Хр., Харизанова, Цв., Казакова, Я, Кабаджова, М., Димитрова, А. *Резюме на доклад Анализ на социалното и икономическо развитие на селските райони*. стр. 82 (SWOT анализ, SO8)
- ³ Въз основа на член 13, параграф 4, буква д) от предложението на Комисията за регламент за стратегическите планове по ОСП (COM(2018) 392)
- ⁴ Информационен лист за селските райони в България. Моля, имайте предвид, че има различни начини за определяне на „селски райони“. Текстът по-горе се основава на така наречената „типология на градските и селските региони“ в съответствие с общите контекстуални показатели по ОСП. Съгласно определението въз основа на „типологията за степента на урбанизация“ обаче в България 56,7 % от територията представлява селски райони и 23,3 % от населението живее в селските райони. Източник: Евростат.
- ⁵ Генерална дирекция „Земеделие и развитие на селските райони“. Контекстуален показател по ОСП С.26 „Земеделски предприемачески доход“. Доход въз основа на данните на ЕВРОСТАТ [aact_eaa04], [aact_ali01] и [aact_eaa06], като се добави обратно компенсацията на наетите лица към предприемаческия доход и се раздели на общия брой годишни работни единици. Забележка: данни за 2019 г. съгласно оценките. Средна заплата в икономиката въз основа на данните на ЕВРОСТАТ [nama_10_a10_e] за отработените часове (в хиляди), като се използва вътрешната концепция за заетостта, и [nama_10_a10], статия „Работна заплата“.
- ⁶ Собствени изчисления на Генерална дирекция „Земеделие и развитие на селските райони“ според данни от Системата за земеделска счетоводна информация (СЗСИ).
- ⁷ Подпомагане за развитие на селските райони, с изключение на инвестиционната подкрепа.
- ⁸ Собствени изчисления на Генерална дирекция „Земеделие и развитие на селските райони“ според данни от Системата за земеделска счетоводна информация (СЗСИ).
- ⁹ Генерална дирекция „Земеделие и развитие на селските райони“, ECORYS , Wageningen Economic Research, Проучване относно управлението на риска в селското стопанство на ЕС, 2018 г. ([проучване на ECORYS](#)).
- ¹⁰ Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.13 Заетост по икономически дейности*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[lfst_r_lfe2en2](#)]
- ¹¹ Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.26 Земеделски предприемачески доход*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[aact_eaa04](#)] и [[aact_ali01](#)]
- ¹² Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.23 Възрастова структура на ръководителите на стопанствата*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[ef_m_farmang](#)]
- ¹³ Институт по аграрна икономика, *Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. SWOT анализ*. юни 2020 г. стр. 78
- ¹⁴ Институт по аграрна икономика, *Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. SWOT анализ*. юни 2020 г. стр. 78
- ¹⁵ ЕВРОСТАТ, *Изследвания на структурата на земеделските стопанства*, 2016 г. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Agriculture_statistics_-_family_farming_in_the_EU&oldid=467588#Structural_profile_of_farms_-_analysis_of_EU_Member_States]
- ¹⁶ Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.18 Площи със селскостопанско предназначение*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[apro_cpsh1](#)]
- ¹⁷ [https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/by_country/documents/analytical_factsheet_bg.pdf]
- ¹⁸ Институт по аграрна икономика, *Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. SWOT анализ*. юни 2020 г. стр. 78
- ¹⁹ ЕВРОСТАТ, база данни COMEXT
- ²⁰ Институт по аграрна икономика, *Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. SWOT анализ*. юни 2020 г. стр. 78
- ²¹ Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.19 Земеделска площ за биологично земеделие*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[org_cropar_h1](#)] и [[org_cropar](#)]
- ²² Европейска комисия. Показатели по ОСП — Приложение за проучване на данни. Показател за резултатите по ОСП RPI_03 „Стойност за първичните производители във веригата за доставки на храни“. Документът може да бъде намерен на следния интернет адрес: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/AddingValue.html?select=EU27_FLAG,1

- 23 [Организации на производители | Министерство на земеделието, храните и горите \(government.bg\)](#)
- 24 Европейска комисия. Показатели по ОСП — Приложение за проучване на данни Показател за резултатите по ОСП RPI_03 „Стойност за първичните производители във веригата за доставки на храни“. Документът може да бъде намерен на следния интернет адрес: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/AddingValue.html?select=EU27_FLAG_1
- 25 Европейска комисия. Регистър на географските означения на ЕС. Документът може да бъде намерен на следния интернет адрес: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/>
- 26 ЕВРОСТАТ. Площ за биологично производство на култури по земеделски производствени методи и култури (от 2012 г. нататък). [ORG_CROPAR] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/org_cropar/default/table?lang=en
- 27 Европейска комисия. Работен документ на службите на Комисията. Оценка на въздействието. Инициатива за подобряване на веригата за доставки на храни (нелоялни търговски практики), таблица № 1. SWD(2018) 92 final. 172 страници. Документът може да бъде намерен на следния интернет адрес: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018SC0092&from=EN>
- 28 Европейска агенция за околна среда (ЕАОС). [Приложение на ЕАОС за преглед на данните за парниковите газове](#)
- 29 Европейска агенция за околна среда (ЕАОС). [Приложение на ЕАОС за преглед на данните за парниковите газове](#)
- 30 ЕВРОСТАТ, Statistics Explained (Статистиката в достъпна форма), [Обобщени данни за емисиите на CH₄ и N₂O на хектар ИЗП, 2015 г.](#)
- 31 Европейска агенция за околна среда (ЕАОС). [Приложение на ЕАОС за преглед на данните за парниковите газове](#), ЕВРОСТАТ
- 32 Европейска комисия. [Показатели по ОСП — Приложение за проучване на данни](#). R.12_PI „Дял на пасищата в общата ИЗП“
- 33 Европейска комисия, анализ на ГД „Земеделие и развитие на селските райони“ въз основа на уведомленията на държавите членки съгласно Регламент (ЕС) № 1307/2013
- 34 Европейска комисия, Съвместен изследователски център. [Relative cover \(%\) of peat soils \(0–30 cm\), per country \(Относителна покривка \(%\) на торфените почви \(0–30 cm\), по държави\)](#)
- 35 Европейска агенция за околна среда (ЕАОС). [Приложение на ЕАОС за преглед на данните за парниковите газове](#)
- 36 Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.43 Производство на енергия от възобновяеми източници в селското и горското стопанство*. Въз основа на данни на ЕВРОСТАТ [[nrg_bal_c](#)] и [[nrg_cb_rw](#)], и проучването Strategie Grains
- 37 Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.44 Потребление на енергия в селското стопанство, горското стопанство и хранително-вкусовата промишленост*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[nrg_bal_s](#)]
- 38 Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.44 Потребление на енергия в селското стопанство, горското стопанство и хранително-вкусовата промишленост*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[nrg_bal_s](#)]
- 39 ЕВРОСТАТ. [tai04]
- 40 Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.44 Потребление на енергия в селското стопанство, горското стопанство и хранително-вкусовата промишленост*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[nrg_bal_s](#)]
- 41 Европейска комисия. [Показатели по ОСП — Приложение за проучване на данни](#). Показател за резултатите по ОСП R.17 „Процент на земеделската земя, обхваната от договори за управление за намаляване на емисиите на парникови газове и/или на амоняк (област с поставен акцент 5Г)“ Наред с други, проект LIFE AgriAdapt. <https://awa.agriadapt.eu/en/>
- 42 Министерство на енергетиката, Министерство на околната среда и водите, Република България. [Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021—2030 г.](#) Съгласно плана: в сектора извън обхвата на схемата за търговия с емисии (СТЕ) — национална цел 0 % (спрямо равнищата от 2005 г.); в сектора на ЗПЗГС — да се гарантира, че за периодите 2021—2025 г. и 2026—2030 г. емисиите на ПГ не надхвърлят поглъщанията = „no-debit commitment“ (ангажимент за недопускане на дебити)
- 44 ЕВРОСТАТ. *Използвана земеделска площ (ИЗП), управлявана от земеделски стопанства с ниско, средно и високо потребление на материали* (източник: СЗСИ) ([aei_ps_inp](#))
- 45 ЕВРОСТАТ. [TAI09]

- ⁴⁶ Европейска комисия. Доклад на Комисията до Съвета и Европейския парламент относно изпълнението на Директива 91/676/ЕИО на Съвета за опазването на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници въз основа на докладите от държавите членки за периода 2012 — 2015 г. COM(2018) 257 final.
- ⁴⁷ Европейска агенция за околна среда (ЕАОС). Приложение на ЕАОС за преглед на данните за емисиите на замършителите на въздуха
- ⁴⁸ Европейска агенция за околна среда (ЕАОС). Приложение на ЕАОС за преглед на данните за емисиите на замършителите на въздуха
- ⁴⁹ Европейска комисия. Контекстуален показател по ОСП С.45 Емисии на парникови газове от селското стопанство. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[env air emis](#)], първоначален източник: Европейска агенция за околна среда (UNFCCC_v22).
- ⁵⁰ Европейска комисия. Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета за напредъка по прилагането на Директива (ЕС) 2016/2284 за намаляване на националните емисии на някои атмосферни замършители. COM(2020)266 final; оценка на риска от неспазване на задълженията за намаляване на емисиите въз основа на съвместен анализ на качеството на прогнозите, достоверността на избраните политики и мерки за приемане в националните програми за контрол на замърсяването на въздуха, и прогнозираната граница на съответствие
- ⁵¹ Panagos et al, 2020 г. Показатели, свързани с почвата, в подкрепа на политиките в областта на агроекологията
- ⁵² Европейска комисия. Контекстуален показател по ОСП С.41 Органични вещества в почвите на обработваемата земя. Съвместен изследователски център (JRC) въз основа на проучването LUCAS за земеползването, 2015 г.
- ⁵³ TOTN Gergely; ANTOFIE TIBERIU-EUGEN; JONES Arwyn; APOSTOL BOGDAN, [The LUCAS 2012 TOPSOIL survey and derived cropland and grassland soil properties of Bulgaria and Romania \(Проучване LUCAS ЗА ГОРНИЯ ПОЧВЕН СЛОЙ от 2012 г. и производните свойства на почвите в обработваемите земи и затревените площи в България и Румъния\)](#)
- ⁵⁴ Европейска комисия. Контекстуален показател по ОСП С.42 Причинена от вода ерозия на почвата. Първоначален източник: Съвместен изследователски център
- ⁵⁵ Източник: Borrelli, P., Lugato, E., Montanarella, L. и Panagos, P., 2017 г. A new assessment of soil loss due to wind erosion in European agricultural soils using a quantitative spatially distributed modelling approach (Нова оценка на загубата на почва на европейските земеделски почви поради ерозия от вятър чрез използване на подход за моделиране въз основа на количествено пространствено разпределение). Land Degradation & Development (Влошаване състоянието на земята и развитие), 28, параграф 1, стр. 335—344.
- ⁵⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agri-environmental_indicator_-_soil_cover
- ⁵⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agri-environmental_indicator_-_tillage_practices
- ⁵⁸ Европейска агенция за околна среда (ЕАОС), Брифинг [Urban Land Take \(Усвояване на градски терени\)](#); <https://land.copernicus.eu/pan-european/high-resolution-layers/imperviousness/status-maps/imperviousness-density-2018>
- ⁵⁹ Европейска комисия. [Показатели по ОСП — Приложение за проучване на данни](#). Показател за резултатите по ОСП R.10 Процент на земеделската земя, обхваната от договори за управление с цел подобряване на управлението на почвите и/или предотвратяване на почвената ерозия (област с поставен акцент 4В).
- ⁶⁰ Европейска комисия. [Работен документ на службите на Комисията — Втори планове за управление на речни басейни — Държава членка: България](#). SWD(2019) 39 final.
- ⁶¹ Европейска комисия. Контекстуален показател по ОСП С.40 Качество на водата. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[aei pr gnb](#)] и Европейската агенция за околна среда съгласно [Waterbase — Water Quality \(Данни за водите — Качество на водата\), CSI020](#), въз основа на данните, докладвани на мрежата за информация и наблюдение на околната среда (EIONET)
- ⁶² Европейска комисия. Контекстуален показател по ОСП С.40 Качество на водата. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[aei pr gnb](#)] и Европейската агенция за околна среда съгласно [Waterbase — Water Quality \(Данни за водите — Качество на водата\), CSI020](#), въз основа на данните, докладвани на мрежата EIONET
- ⁶³ Евростат ([env wat res](#))
- ⁶⁴ Европейска агенция за околна среда (ЕАОС). [Use of freshwater resources in Europe \(Използване на ресурсите на прясна вода в Европа\)](#)
- ⁶⁵ Европейска агенция за околна среда (ЕАОС). [Use of freshwater resources in Europe \(Използване на ресурсите на прясна вода в Европа\)](#)

- ⁶⁶ Европейска комисия. *Работен документ на службите на Комисията — Втори планове за управление на речни басейни — Държава членка: България*. SWD(2019) 39 final.
- ⁶⁷ Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.39 Водочерпене за земеделски цели*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[env wat abs](#)]
- ⁶⁸ Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.39 Водочерпене за земеделски цели*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[env wat abs](#)]
- ⁶⁹ ЕВРОСТАТ. [tai03]
- ⁷⁰ Европейска комисия. *Показатели по ОСП — Приложение за проучване на данни*. Показател за резултатите по ОСП. R.08 процент на земеделската земя, обхваната от договори за управление с цел подобряване на управлението на водите (област с поставен акцент 4Б)
- ⁷¹ ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ⁷² Аграрен Университет Пловдив, *Анализ на влиянието на селското стопанство върху състоянието на околната среда и климатичните промени*. 2020 г. 89 стр. SWOT анализ SO6
- ⁷³ Пак там.
- ⁷⁴ ГД „Земеделие и развитие на селските райони“ — подобен на SWOT анализ
- ⁷⁵ Анализ на ГД „Земеделие и развитие на селските райони“ въз основа на уведомленията на държавите членки съгласно Регламент (ЕС) № 1307/2013
- ⁷⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/org_cropar/default/table?lang=en
- ⁷⁷ BG, SWOT анализ SO6 и ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ⁷⁸ Контекстуален показател C37, SWOT анализ на SO6.
- ⁷⁹ Евростат
- ⁸⁰ Контекстуален показател C37, SWOT анализ на SO6.
- ⁸¹ SWD(2019) 113 final. Работен документ на службите на Комисията. Преглед на изпълнението на политиките за околната среда на ЕС, 2019 г. Доклад за България. https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_bg_bg.pdf
- ⁸² Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.23 Възрастова структура на ръководителите на стопанствата*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[ef m farmang](#)]
- ⁸³ ЕВРОСТАТ [[ef m farmang](#)]
- ⁸⁴ fi-compass (консултантска услуга за финансовите инструменти в рамките на ЕСИФ), 2020 г., Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Bulgaria (Финансови потребности на сектора на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост в България), доклад от проучване
- ⁸⁵ fi-compass, 2020 г., Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Bulgaria (Финансови потребности на сектора на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост в България), доклад от проучване,
- ⁸⁶ ЕВРОСТАТ [[ef m farmang](#)]
- ⁸⁷ Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ⁸⁸ Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ⁸⁹ Моля, имайте предвид, че има различни начини за определяне на „селски райони“. Текстът по-горе се основава на така наречената „типология на градските и селските региони“ в съответствие с общите контекстуални показатели по ОСП. Съгласно определението въз основа на „типологията за степента на урбанизация“ обаче в България 56,7 % от територията представлява селски райони и 23,3 % от населението живее в селски райони. Източник: Евростат.
- ⁹⁰ Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.08 БВП на глава от населението*. въз основа на ЕВРОСТАТ [[nama 10r 3gdp](#)] и [[nama 10r 3popgdp](#)].
- ⁹¹ Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.08 БВП на глава от населението*. въз основа на ЕВРОСТАТ [[nama 10r 3gdp](#)] и [[nama 10r 3popgdp](#)].
- ⁹² Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ⁹³ Равнището на бедността е намаляло от 67 % през 2005 г. на 52 % през 2017 г. Аналитичен информационен лист за България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ⁹⁴ Равнището на заетост в селските райони е достигнало 61,9 % през 2017 г. Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ⁹⁵ Средното равнище на заетост в селските райони в ЕС е било 72,6 % през 2017 г. Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ⁹⁶ Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“

- ⁹⁷ Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ⁹⁸ Младежката безработица в ЕС през 2015 г. е била 15 %. Европейска комисия. *Контекстуален показател по ОСП С.07 Равнище на безработицата*. Въз основа на ЕВРОСТАТ [[lfst_r_lfu3rt](#)]
- ⁹⁹ 65 % през 2015 г. ЕВРОСТАТ. [[ef_lf_leg](#)].
- ¹⁰⁰ През 2015 г. средно участието на населението от селските райони в ЕС в културни и спортни дейности е било 60 %. В България този процент е бил 13 %. Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ¹⁰¹ Равнището на престъпност и насилие в селските райони в България е 15 %, докато в ЕС то е 5 %. Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ¹⁰² През 2018 г. 26,7 % от домакинствата в селските райони имат достъп до широколентова мрежа от ново поколение (NGA), а 59 % от домакинствата имат достъп до широколентова мрежа. Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ¹⁰³ Мишев, П., Александрова, Св., Стоянова, З., Харизанова, Хр., Харизанова, Цв., Казакова, Я, Кабаджова, М., Димитрова, А. *Резюме на доклад Анализ на социалното и икономическо развитие на селските райони*. стр. 82 (SWOT анализ, SO8)
- ¹⁰⁴ Интернет достъп до базата данни, например: <https://fra-platform.herokuapp.com/AUT/assessment/fra2020/extentOfForest/>
- ¹⁰⁵ Информационен лист за селските райони — България, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“
- ¹⁰⁶ През 2015 г. оборотът на наето лице в биоикономиката в България е бил 31 851 EUR, докато средният за ЕС-27 е 119 000 EUR. Източник: Информационен лист за селските райони в България
- ¹⁰⁷ Писмо на комисар Кириакиду до BG (Ares(2020)2643693 — 20.5.2020 г.)
- ¹⁰⁸ [Евростат \[aei_hri\]](#)
- ¹⁰⁹ Това се отнася до целите, свързани с използването на пестициди, както и рисковете, свързани с тях, продажбите на антимикробни средства, загубите на хранителни вещества, площите за биологично земеделие, площите, характеризиращи се с високо разнообразие на ландшафта, и достъпа до високоскоростен широколентов интернет.
- ¹¹⁰ Европейска агенция по лекарствата, Европейска мрежа за надзор на потреблението на антимикробни средства във ветеринарната медицина (ESVAC). *Продажби на ветеринарни антимикробни средства в 31 държави през 2018 г. — тенденции в периода 2010—2018 г., Десети доклад на ESVAC*. [EMA/24309/2020](#).
- ¹¹¹ Европейска комисия, Генерална дирекция „Здравеопазване и безопасност на храните“, *Окончателен доклад от мисия за установяване на фактите, проведена в България от 6 до 9 юни 2017 г., относно хуманното отношение на животните по време на транспортиране към държави извън ЕС*, https://ec.europa.eu/food/audits-analysis/audit_reports/details.cfm?rep_id=3880
- ¹¹² <https://ec.europa.eu/jrc/en/health-knowledge-gateway/societal-impacts/burden>
- ¹¹³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_02_10/default/table?lang=en, overweight rate above EU27 average
- ¹¹⁴ определено като говеждо, агнешко и свинско месо, 222,77 g/глава от населението/дневно, нетно без отпадъците, в ЕС през 2010 г., Global Burden of Disease Study (проучване относно заболяемостта в световен мащаб) от 2017 г. и М. Springmann
- ¹¹⁵ консумация на ≥ 5 порции е под средната за ЕС-27 и един от двата допълнителни критерии е изпълнен: а) 1—4 порции под средната за ЕС-27, б) 0 порции над средното за ЕС-27, https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_ehis_fv3c&lang=en
- ¹¹⁶ http://www.moew.government.bg/wp-content/uploads/filebase/Waste/NACIONALEN_PLAN/_NPUO_2014-2020.pdf
- ¹¹⁷ Институт по аграрна икономика, *Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. SWOT анализ*. юни 2020 г. стр. 78 (Анализ на междусекторната цел)
- ¹¹⁸ Пълно обучение в областта на селското стопанство е всеки курс на обучение, който е с продължителност еквивалентна на най-малко две години редовно обучение след края на задължителното образование и завършен в колеж, университет или друг институт за висше образование в областта на селското стопанство
- ¹¹⁹ ГД „Земеделие и развитие на селските райони“ — ЕВРОСТАТ
- ¹²⁰ Източник: SWOT анализ на България относно междусекторната цел